

Sisä-Suomen järvien ammattikalastuksen nykytila ja kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin kehittämi- nen -hankkeen loppuraportti.

Järvi-Suomen Kalatuote Oy

Kari Heinonen

Maaliskuu 2025

Sisältö

1	Hankkeen tausta ja tarkoitus.....	3
2	Hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet.....	4
3	Sisä-Suomen kalatalousalueen kalastusvolyymi.....	6
4	Kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin ja logistiikan ratkaisut	7
4.1	Kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin kehittäminen ja rahoitusmalli	7
4.2	Järvikalan logistiikkaketju ja logistiikan kehittäminen	12
5	Sisä-Suomen alkukäsittelyn infrastruktuurin kartoituksen tulokset	15
5.1	Kalankäsittelytilat Päijänteen alueella	15
5.1.1	Padasjoen kalasatama Päijänteellä	16
5.1.2	Lahden kaupungin kalanlajittelukontti Vesijärvellä	16
5.1.3	Koulutuskeskus Salpauksen purkupaikka Päijänteellä ja jalostustilat.....	17
5.1.4	Päijänteen alueen hileasemat, suunnitelmat ja muu infrastruktuuri	17
5.1.5	Yksityiset kalasatamat ja elintarviketilat Päijänteen alueella	17
5.2	Kalankäsittelytilat Pohjoisessa Keski-Suomessa	18
5.2.1	Pihtiputaan Ukonniemen kalasatama Kolimajärvellä.....	18
5.2.2	Viitasaaren Luotolansaaren kalasatama Ylä-Keiteleellä	18
5.2.3	Kannonkosken Haapalahden kalasatama Vuosjärvellä	19
5.2.4	Pohjoisen Keski-Suomen hileasemat, suunnitelmat ja muu infrastruktuuri.....	19
5.2.5	Yksityiset kalasatamat ja elintarviketilat Pohjoisen Keski-Suomen alueella	19
6	Kaupallisille kalastajille tehdyn kyselyn tulokset.....	20
6.1	Nykyinen kalastus ja kalamäärän kasvumahdollisuudet	21
6.2	Ammattikalastuksen rajoitteet ja ongelmakohdat	23
6.3	Kalavirrat ja lähtevän kalan logistiikan järjestäminen	29
6.4	Alkukäsittelytilat, tilojen varustelu ja konekanta.....	30
6.5	Kalan myynnin järjestäminen.....	32
6.6	Yhteisen alkukäsittelytilan tarve, palvelut ja osakkuus	34
6.7	Kyselyn tulosten yhteenveto.....	38
7	Suosituksat mahdollisista ja vaikuttavista toimenpiteistä.....	39
7.1	Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen ja tulosten luotettavuus	40
7.2	Sisä-Suomen alueen yhteiset kehittämiskohteet	42
7.3	Päijänteen alueen kehitysmahdollisuudet.....	44
7.4	Pohjoisen Keski-Suomen alueen kehitysmahdollisuudet	45
7.5	Infrastruktuuriin investoimisen riskit ja aineettomat investoinnit.....	46
	Lähteet	48

1 Hankkeen tausta ja tarkoitus

Tämä työ käsittelee Sisä-Suomen järvien ammattikalastuksen nykytilannetta ja kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin toimivuutta ja kehitystarpeita. Kaupallisen kalastuksen saalis maakunnittain sisävesialueella -tilastotietokanta (2024) tuottaa kalansaaliista tilastotietoja, mutta ne eivät kerro kalastuksen kasvattamisen mahdollisuuksista.

Sisä-Suomen Kalaleaderin kehittämisstrategia 2021-2027 (n.d.) linjaa alueen kala-alan kehittämistä ja sen kautta rahoitetaan paikallisia kehittämishankkeita ja tämä työ on tehty Sisä-Suomen Kalaleaderin toimeksiannosta. Konkreettisten kalastuselinkeinoja tukevien olosuhteiden kehittämiseen tarvittavaa tietoa tarvitaan eri näkökulmista sekä oikeita ja selkeitä perusolettamuksia alan toiminnasta. Ajankohtaisen tiedon tuottaminen alueelta palvelee kehittämistä.

Aluerajaus on työssä maantieteellisesti työn tilaajan Sisä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueen mukainen, johon kuuluu Päijät-Häme, Keski-Suomi sekä Kouvolan kaupunki ja Kuhmoisten kunta, käytännössä Kymijoen valuma-alue. Alueella ei ole vastaavaa selvitystä tehty ja alueen kalasatamat ovat pieniä ja hyvin vähällä käytöllä, joten selvitykselle ja kehittämiselle on tarvetta. Erilaiset selvitystyöt ja raportit ovat eri puolelta maata ja ne ovat taustamateriaalia, josta näkökulmia ja yleisiä kehyksiä alkukäsittelyyn ja arvoketjuihin on saatavilla. Tiedot ovat olleet soveltuvilta osin myös tälle alueelle hyödynnettävissä, koska samankaltaisuutta on paljon. Tämä työ tuloksineen on eräänlainen kartoittava pohjatyö myöhemmin tehtävälle kalastuksen ja kalankäsittelyn sekä logistiikan ketjun konkreettiselle kehittämiselle.

Pohjatyönä on koottu alkukäsittelyn näkökulmia huomioiva kirjallisuuskatsaus, ja toisaalta saatu haastatteluaineistosta vähintään yhtä suurella painoarvolla ammattikalastajilta tulevista vastauksista tietoa kalastajien näkemyksistä, ammatin rajoitteista ja tarpeista. Lisäksi on tehty luettelo ja kuvaus alkukäsittelyn toimipaikoista alueella. Kalastajien tarpeita alkukäsittelyn toimintojen kehittämiseksi ja kalastajien valmiuksia alkutuotannon kehittämiseen selvitettiin haastatteluilla yksityiskohtaisemmin, samoin kuin alueelta nyt löytyviä resursseja, kuten elintarviketiloja ja laitekantaa. Alueellinen alkutuotannon kehittäminen on kokonaisuus, jossa monta eri tekijää ja näkökulmaa tulee ottaa huomioon, alkaen kalastajaresurssista, saalismääristä, käsittelytiloista- ja laitteista, logistiikasta, kaupallisista tuotteista ja markkinoista.

2 Hankkeen tavoitteet ja toimenpiteet

Tavoite oli saada vastaus kahteen pääkysymykseen. Ensinnäkin, miten ammattikalastuksen kalansaaliin alkukäsittely Sisä-Suomen kalatalousalueella tällä hetkellä on järjestetty ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia siinä on? Toisena, millaisia kehittämistoimenpiteitä Sisä-Suomen Kalatalousalueella on tarpeen tehdä alkukäsittelyn infrastruktuurin parantamiseksi, jotta sisävesikalastuksen arvoketjun elinvoimaisuus kehittyisi?

Alkukäsittelyn kehittämisen osana selvitettiin kalastajien kalastuksen nykyisiä saalismääriä ja kalastuspotentiaalia, jotta saadaan kuva alkukäsiteltävien kalalajien määristä ja sijainneista. Tutkimuksessa alkukäsittelyn kehittämisen ohella kysytään myös muita ammattikalastuksen volyymin ja kannattavuuden edellytyksiä parantavia toimenpiteitä, jotka voivat myös vaikuttaa infrastruktuurin kehittämiseen. Logistiikan järjestäminen ja suunnitelmat tulevista kalojen myyntikanavista ovat esimerkiksi infrastruktuurin tarpeeseen ja käyttöön suoraan vaikuttavia tekijöitä.

Lisäksi kartoitettiin kalastajien tarvetta, kiinnostusta, edellytyksiä ja valmiutta sitoutua yhteiseen alkukäsittelytilaan ja kalojen toimittamiseen. Silloin selvitetään valmiutta ja halua yhteisen kalasataman käyttöön oman kalastuselinkeinon vaatiman kaupallisen prosessin osana. Yhteisessä kalasatamassa toimiminen voi mahdollistaa keskittymisen rajatumpiin työtehtäviin ja enemmän aikaa kalastamiseen ja kalastuksen kehittämiseen. Kalan alkukäsittelytilat tarjoavat kalankäsittelyn infrastruktuuria saataville pienellä pääomalla sekä kalasataman toimintamallista riippuen mahdollisesti muitakin hyötyjä, jotka ovat ajateltavissa palveluna ammattikalastajalle.

Tavoitteena oli luoda kattava kuvaus nykyisistä ja mahdollisista kalansaaliista, logistiikan kalavirroista ja alkukäsittelyn käytettävissä olevista tiloista. Lopputuloksena on kalastajien näkemys tarpeellisista kehittämisen kohteista ja painopistealueista, joita alkutuotannon infrastruktuurin kehittäminen vaatii.

Keskeiset käsitteet:

Ammattikalastaja

Ammattikalastajalla tarkoitetaan 1 luokan ja 2 luokan kaupallista kalastajaa. Kalastajat on rekisteröity ELY:n ylläpitämään rekisteriin. Merkittävimmät erot ovat toiminnan laajuudessa,

ensimmäisen luokan kalastajien liikevaihdon on oltava 30000 euroa kolmen vuoden tarkastelujaksolla. Toisen luokan kalastajalle ei ole liikevaihtorajaa lainkaan. Kalastuslupien kalavesille saamiseen ovat ensimmäisen luokan kalastajat etusijalla ja EMKR:n investointitukien saamisessa on edellytyksenä 1 luokan kalastajan luokitus.

Kalasatama

Kalasatama tarkoittaa julkista ja yleensä kuntaomisteista kalankäsittelytilaa. Kalasatama voi olla myös yksityinen. Kalasatamassa tarkoitus on saaliin ensivaiheen arvon nostaminen. Tämän työn tarkastelussa kalasatamat ovat kuntaomisteisia ammattikalastajien yhteiseen käyttöön tarkoitettuja alkukäsittelyn tiloja. Kalasatama voi sijaita lähellä rantaa kalojen purkupaikan lähellä, mutta se voi sijaita missä tahansa muussakin paikassa ja olla saavutettavissa vain autokuljetuksilla.

Kalan alkukäsittely

Kalataloudessa kalastuksen ja logistiikan jälkeen seuraava käsittelyvaihe on ensivaiheen arvoa nostava käsittely, jota kutsutaan myös alkukäsittelyksi. Se sisältää kalan lajittelua, kalan perkausta, halkaisua ja päännkatkaisua, fileointia, suomustamista, nahoitusta, mädin talteenottoa, pakkaamista ja pakastamista.

Kalan alkukäsittelyn infrastruktuuri

Kalan alkukäsittelyn infrastruktuuriin kuuluu sekä alkukäsittelyä varten olevat rakennukset kylmätiloihin, että niiden kalankäsittelyyn tarvittava kone- ja laitekanta. Infrastruktuuriin kuuluu eritasoisia tiloja, kuten jäähileasemat, lajittelukontit ja pakastekontit ja kalasatamat. Alkukäsittelyyn infrastruktuuriin kuuluvat myös yksityiset elintarvikehuoneistot ja laitokset.

Kohderyhmänä haastateltiin ensisijaisesti ykkösluokan ammattikalastajia, tavoitteena oli vähintään 20 hengen ryhmä. Haastatteluja on laajalle hajautuvan maantieteellisen sijainnin vuoksi tehty puhelinhaastatteluina Webropol-kyselylomakkeeseen vastauksia kirjaamalla, koska pelkällä sähköisellä yhteydenotolla aineisto jäisi vähäisemmäksi. Aineiston tulisi tarjota selkeisiin sekä avoimempiin luoviinkin kysymyksiin vastauksia yksilöllisistä näkökulmista ja tuoda myös jotain yllättävää, joka on haastattelun vahvuus. Haastatteluilla saadaan ajankohtainen kuva kentän toimintaan.

Haastattelussa selvitettiin noin 20 kysymyksellä yleisiä taustatietoja, saalispotentiaalia, ammattikalastuksen erilaisia rajoitteita, kalan logistiikkaa ja logistiikan järjestämistä, nykyisiä alkukäsittelytiloja ja niiden kalustoa, näkemystä kalan myyntikanavista tulevaisuudessa, sekä kalastajien toiveita ulkoistettuihin toimintoihin, valmiutta osallistua niiden toteuttamiseen, kiinnostusta lähteä yhteiseen alkukäsittelytilaan kalojen toimittamiseen sekä rahamääräistä sijoitusta tiloja operoivaan toimijaan.

Osakuudella kalasatamayhtiöön selvitettiin valmiutta ja halua yhteisen kalasataman käyttöön oman elinkeinon vaatiman kaupallisen prosessin osana. Yhteisessä kalasatamassa toimiminen voi mahdollistaa keskittymisen rajatumpiin työtehtäviin ja enemmän aikaa kalastamiseen ja kalastuksen kehittämiseen. Kalan alkukäsittelytilat tarjoavat kalankäsittelyn infrastruktuuria saataville pienellä pääomalla sekä kalasataman toimintamallista riippuen mahdollisesti muita hyötyjä, jotka ovat ajateltavissa palveluna ammattikalastajalle.

3 Sisä-Suomen kalatalousalueen kalastusvolyymi

Sisä-Suomen Kalaleaderin alue on käytännössä Kymijoen valuma-alue, maantieteellisesti kattaen Keski-Suomen ja Päijät-Hämeen maakunnat sekä Kouvolan alueen ja Kuhmoisten kunnan. Toiminta-alue ei noudata tavallisia maakuntarajoja, ja Luonnonvarakeskuksen kalamäärien tilastoinnissa aluerajaukset ovat Keski-Suomi sekä Päijät-Häme, Kouvolan aluetta ei vähäisen kalastuksen vuoksi ole perusteltua erikseen huomioida. Kuhmoisissa toisaalta on merkittävää kalastusta.

Elinkeinokalatalous Sisä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueella (2020) katsauksen pohjalta alueen elinkeinokalatalous jakautuu kuvaa keskeiset vesistöt ja alueet ja pyydystyyppien käytön. Keski-Suomi järvistä tärkeimmät ovat katsauksen mukaan Keitele, Konnevesi, Kivijärvi, Kolima, Keuruselkä ja Leppävesi. Päijät-Hämeessä tärkeimpiä ovat Päijänne, Ruotsalainen, Konnivesi ja Vesijärvi. Kymenlaakson alueella järvikalastusta ei ole katsauksen laadinnan aikaan.

Kaupallisen kalastuksen saalis maakunnittain sisävesialueella -tilastotietokannan (2024) mukaan Keski-Suomen alueen vuoden 2023 tilastoidut saalisajit ovat tuhansina kiloina: Muikku 110, Kuha 43, Hauki 14, Ahven 9, Lahna 9, Kuore 9, Made 3, Särki 3 ja Siika 2 tonnia. Koko tilastoitu kaupallisen kalastuksen saalis on Keski-Suomessa 209 tonnia. Päijät-Hämeen alueen vuoden 2023

tilastoidut saalislajit ovat tuhansina kiloina: Muikku 112, Kuha 19, Hauki 8, Ahven 5, Lahna 38, Kuore 1, Made 4, Särki 63 ja Siika 1 tonnia. Koko tilastoitu kaupallisen kalastuksen saalis on Päijät-Hämeessä 295 tonnia kaikki lajit huomioiden. Luvut lienevät kuitenkin kalastajien ilmoitusten ja tilastokorjausten jälkeenkin vähintään jonkinlaisen virhemarginaalin sisältäviä.

4 Kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin ja logistiikan ratkaisut

Tässä luvussa luodaan katsaus aikaisemmin tehtyyn kalan alkukäsittelyn infrastruktuuriin liittyvään kehittämiseen mahdollisimman käytännöllisiä näkökulmia ja infrastruktuurin kannalta tärkeää tausta-aineistoa tarkastellen. Logistiikan kohdalla kuvataan haasteita, kala-alan logistiikan erityispiirteitä ja toimintamalleja, joita selvitysten pohjalta on hahmotettu. Ammattikalastajan työ ja elintarvikealan laitoksessa tapahtuva työ osittain voivat limittyä päällekkäin ja niillä on joka tapauksessa yhteistyösidos toisiinsa. Rannikko- ja sisävesikalastuksen hyvän käytännön ohjeet (2012) on Suomen Ammattikalastajaliiton julkaisema kattava tietopaketti, joka osaltaan kuvaa saaliin käsittelyn osalta kalastajan työhön ja hyvään ammattitaitoon kuuluvia tehtäviä ja rajaa sitä, mikä taas selvästi on elintarvikelaitoksessa tapahtuvaa toimintaa ja vaatii erillisen alkukäsittelyn infrastruktuurin.

4.1 Kalan alkukäsittelyn infrastruktuurin kehittäminen ja rahoitusmalli

Julkisesta alkukäsittelyn infrastruktuurista on vähän tutkimustietoa tai avoimesti julkaistuja ajankohtaisia raportteja. Raportteja on myös merikalastuksesta, ja ne ovat osin soveltuvia myös sisävesikalastukseen. Joitain rannikon ja sisämaan yhteisiä kalavirtoja hyödyntäviä selvityksiä on tehty. Jonkin verran on julkaistu suunnitelmia kehittämisestä yleisluontoisemmin. Näistä erilaisten raporttien näkökulmista voi myös yleisiä teemoja hahmottaa, jotka ovat joka tapauksessa edellytyksiä onnistuneelle kehittämiselle.

Kalan alkukäsittelyn infrastruktuurista on useimmiten julkaistu selvitystöitä jonkin uuden yksikön tai alueen toimintaedellytyksistä tai vanhojen yksiköiden tai alueiden kehittämissuunnitelmia. Asikkalan seudun kalatalouden liiketoimintaedellytykset –esiselvitys (2024) on paitsi selvityshanke uudesta laajemmasta kalasatamasta Päijät-Hämeeseen, se hyödyntää ja tuo esille useita aiempia

kalasatamahankkeiden selvityksiä ja käynnistämishankkeita, joiden loppuraportit eivät ole julkisesti saatavilla, mutta ovat olleet käytössä Asikkalan selvityksessä. Näitä hankkeita on tehty esimerkiksi Paltamon Kalatalon, Hirvensalmen Kalasataman ja Kerimäen Kalatalon käynnistämisessä. Toteutumaton Jyväskylän kalasataman suunnitelmaa on käytetty Asikkalan logistiikkakeskuksen suunnitelmien pohjana. Lisäksi Sisä-Suomen alueella on tehty Pohjoisen Sisä-Suomen kalaraaka-aineen pakastus-, massaus- ja jalostuslaitosten selvitys (Liimatainen 2022), jossa hyvin lyhyesti kuvataan alueen kalastusta, laitekantaa, toimitiloja ja niiden sijaintia sekä pohdiskellaan ongelmakohtia ja tarpeita uusille tiloille.

Kalasatamat Kartalla -karttapalvelu (2017) esittää Suomen kalasatamat ja kartalla, mutta esitys ei ole vuotuisesta päivittämisestä huolimatta aivan ajantasainen ja sisältää alkukäsittelyyn tarkoitettuja kalasatamia ja myös muutakin, kuten hileasemia. Yleiskuvana voi nähdä, että Sisä-Suomen alueella infrayksiköitä on varsin vähän verrattuna esimerkiksi Itä-Suomeen, ja alueen keskuskaupunkien Jyväskylän, Lahden ja Kouvolan alueella on erityisen vähän yksiköitä, kuten myöskin pääkaupunkiseudulla ja Tampereella. Se ei silti tarkoita, että kalasatamaverkosto ei olisi tarpeeksi kattava tai riittävä ja myös yksityisiä tiloja löytyy, joita ei listauksessa näy. Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (n.d.) rahoittaa merkittävästi julkisten kalasatamien rakentamista ja laitteistoa, ja hakijoina ovat käytännössä kunnat, jotka vastaavat omarahoitusosuudesta. Julkisen tuen osuus on viime vuosina vaihdellut 60%-80% välillä, ja rahoituksesta on ollut kilpailua alueiden hankkeiden kesken, varsinkin 80% tukitason mahdollistaneilla hakukierroksilla. Toisinaan Ruokolaisen (2025) mukaan esimerkiksi jäähileasemia on rahoitettu Maaseuturahoituksen Leader -rahoilla, kun niillä on muutakin kuin ammattikalastusta palveleva tarkoitus, sekä tällä hetkellä hileasemia ja kalatalouden olosuhteiden kehittämistä on voitu tehdä myös JTF-rahoituksella, jolla tuetaan elinkeinorakenteen uudistumista, kun turvetuotanto loppuu. Aiemmilla ohjelmakausilla on voitu rahoittaa myös kokonaan uusia kalasatamia, mikä ei ole nykyisten EMKRV-sääntöjen vuoksi mahdollista.

Merialuetta koskevan Suomenlahden kalasatamat -selvityksen (Saiha 2016) mukaan Suomenlahden rannikon kalasatamaverkosto on selvityksen tekohetkellä riittävä, mutta kaikissa on myös vajaa käyttö ongelmana ja investoinnit voitaisi suunnata toimintojen kehittämiseen. Raportti tekee ehdotuksia käyttöasteen nostamiseksi ja pohtii uusia toimintamahdollisuuksia sekä alueen kuuden kalasataman kohdalla pieniä askelia ja kehittämissuhteita, jotka vaikuttaisivat kalasatamien kehittämiseen. Huomioita kalasatamasta, kehitysehdotuksia ja yrittäjien kommentteja on koottu

hyvin tiiviisti ilman tarkempia taustoja tai perusteluja. Yksittäisenä asiana huomioista voi nostaa, että useissa kalasatamissa on myös kalan suoramyyntiä kuluttajille.

Suomenlahden kalasatamien raportissa nostetaan esille kalavirtojen muodostumiseen vaikuttavana kalastajien korkea keski-ikä noin 59 vuotta, joka nousee joka vuosi, kun uusia aloittavia ei alalle tule. Arvio Suomenlahdella on, että kymmentä lopettanutta päätoimista kalastajaa kohden tulee vain yksi tai kaksi uutta, mikä näkökulma tulisi tarpeita suunnitellessa huomioida. (Saiha 2016.) Kalastajien ikärakenne olisi myös sisävesillä aina huomioitava infrastruktuurin tarpeen määrittelyssä, koska se on yksi tuleviin kalavirtoihin ja investointien tarpeeseen ja kannattavuuteen vaikuttava tekijä.

Vähempiarvoisen kalan arvoketjun kehittäminen Koillismaalla -hankkeen (Deinhardt, 2018a ja 2018b) tarkoituksena oli selvittää Koillis-Suomessa pyydetävän, vähempiarvoisen kalan arvoketjun kaikkia osia ja arvioida paikallisen käsittelyn ja jalostuksen kehitysmahdollisuudet, edellytykset ja investointitarpeet. Selvitys arvioi kehityksen mahdollisuudet ja rajat: kalastuksen tuotantopotentiaalin lajikohtaisesti todennäköisestä alarajasta optimistiseen maksimiin, käsittelyn investointitarpeet, paikallisen jalostuksen edellytykset ja markkinoiden vastaanottokykyä sekä koko arvoketjun ja sen osien kannattavuutta. Erityisesti raportissa korostetaan ratkaisuna kalamassan valmistamisesta särjestä, jonka ohella sitä voidaan tuottaa lahnasta, säynestä ja muistakin kaloista. Kannattavuuslaskelmat osoittavat tuoreen kalan jalostuksen olevan tärkeää ja saman konekannan olevan hyödynnettävissä muidenkin lajien käyttöön, jolloin sivuvirtoja voidaan hyödyntää enemmän.

Hankkeen päätavoitteena oli tiedon tuotanto. Hankkeen haluttiin tuottavan taustatietoa, malleja ja laskelmia, joiden pohjalta voidaan tehdä perusteltuja investointipäätöksiä hankkeen jälkeen. Lisäksi hankkeesta toivottiin arvokasta tietoa jatkotoimenpiteiden pohjaksi. Tietoa tuotettiin kala- raaka-aineen riittävydestä ja kalastuksen kestävyiden ehdoista sekä myös sumputuksen mahdollisuuksista ja vaikutuksista vajaasti hyödynnettyjen lajien pyynnin kannattavuuteen ja arvonmuodostukseen. Tietoa koottiin nykyisten tilojen ja infran riittävydestä, tuotteiden kehitystarpeista ja -mahdollisuuksista, jalostuksen kehittämisen kannattavuudesta, kalajalosteiden määrällisestä ja laadullisesta kysynnästä sekä markkina-arvosta. Arvoketjuanalyysi tekemällä voitiin tunnistaa, onko Koillismaalla kannattavaa kehittää vähempiarvoisen kalan pyyntiä, käsittelyä ja jalostusta.

(Deinhardt 2018a.) Koillisella tehty selvitys lienee yksi kattavimmista ja laadukkaimmin eri näkökulmia ja osatekijöitä huomioivista kokonaisuuksista.

Hanke suositteli investointeja kalastuksen kehittämiseen, käsittelyinfrastruktuuriin ja tarvittaessa jalostukseen. Deinhardtin (2018a) mukaan se edellyttää, että yritykset tekevät aktiivista kehitystyötä. Hankkeen selvityksissä havaittiin, että pääoman ja volyymin puute vaativat julkisia investointeja tarvittavien koneiden ja menetelmien kehittelyyn, jos halutaan ottaa sisävesien alihyödynetyt kalavarat kestävästi käyttöön. Kalastuksen kehitys vaatii raportin mukaan nimenomaan julkisen tahon aktiivisuutta. Raportin suositukset investoinneista ovat varsin odotettuja, ja julkisen sektorin rooli veturina on useilla alueilla välttämätön, koska yksityistä rahaa ei löydy riittävästi.

Selvitys särkikalojen vastaanottoasemasta -raportti (2023) on tehty Länsi-Uudellamaalla, jossa on merkittävästi hoitokalastusta, mutta saalis pääosin päättyy biokaasulaitokselle. Selvitys hahmottelee aseman tarvetta, sijaintia ja kannattavaa konseptia. Konttipohjainen tila tai laajempi terminaali olivat vaihtoehtoina. Selvityksessä rajoittavina tekijöinä esitetään lajittelemattoman kalan järkeväksi kuljetus-etäisyydeksi 100km ja lajitellun 200km. Vastaanottoasemalle on tunnistettu raportissa kuusi eri sijaintia, ja tarkastelussa päädytään kolmeen sopivimpaan, joiden välillä ei ole merkittäviä eroja, ja niistä esitetään lyhyesti plussat ja miinukset.

Paikkatietoanalyysit raportissa ovat havainnollisia ja niissä on hyödynnetty verkostanalyysiä, jolla on visualisoitu matka tietystä kalankäsittelypisteestä tieverkkoa pitkin 15km, 30km ja 45km etäisyyksillä, jolloin myöskin vesistöalueet näkyvät esityksen sisällä maatiekuljetusten vaatiman matkan mukaisesti. Etäisyydet ovat varsin lyhyitä, ja ehkäpä kaksin- tai kolminkertaisetkin etäisyydet voisivat olla useissa tapauksissa hyvä tapa havainnollistaa kalanhankinnan mahdollisia vyöhykeitä. Paikkatietoaineistona voi tämänkaltaisessa esitystavassa hyödyntää Digiroad-aineistoa (2025), Vesistöjen perustietovarantoa (2025) ja Hallinnolliset aluejaot-aineistoa (2025).

Selvitys särkikalojen vastaanottoasemasta -raportti (2023, 13-19) esittelee rajatun konttipohjaisen ja laajemman kalanperkausta tekevän yksikön vaihtoehdot lyhyesti ja pohtii myös tilojen operoimista, josta voi vastata perustettu osuuskunta, kalatuotteen jalostaja, tukkuliike tai kalastajien yhteenliittymä. Toimintaa operoiva yksikkö voi yhtä hyvin olla julkinen kuin yksityinenkin.

Särkikalojen vastaanoton sijoittuminen yksityisen toimijan olemassa olevien tilojen yhteyteen nähdään myös yhtenä vaihtoehtona, jota puoltaisi kalansaaliin sesonkiluonteisuus.

Selvityksen mukaan käsittelemätön särkikala vapaasti tehtaalla ennen käsittely- ja jalostushävikin vaikutusta maksaa 2,0 euroa/kg, sisältäen 30 tonnin kalamäärälle jyvitettyt infrastruktuurin kulut 0,5 €/kg, särkikalan kalastajahinnan 1,0 €/kg sekä kuljetuskustannuksen lajittelukeskukselta jalostuslaitokseen 0,5 €/kg. Selvityksen ansio on kustannusten esille nostaminen esimerkeissä ja nykyisen infrastruktuurin hyödyntäminen sekä julkisten ja yksityisten tilojen hyödyntämisen yhteiset mahdollisuudet. Vastaanottoasema tulisi selvityksen mukaan perustaa vasta, kun on koko särkikalan hyödyntämisen ketju ja tekijät on suunniteltu ja vahvistettu, myöskin vuokrattavan eristetyn kylmäkontin tapauksessa tulisi olla sitoutunut toimija, joka sitä käyttää. Tunnistettuja epävarmuustekijöitä on raportissa useita, alkaen hoitokalastussaaliista, kalamäärien epävarmuustekijöistä, kalan laadusta ja kalan kysynnästä.

Kalasatamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden solmukohtina -raportissa (Erkkilä-Välimäki 2023) kuvataan Satakunnan julkisten kalasatamien erilaisia palveluita ja rooleja. Raportissa tarkastellaan, miten julkisomisteisia kalasatamia ja purkupaikkoja voisi kehittää, jotta ne palvelisivat ja kehittäisivät vaikuttavammin elinkeinokalataloutta jatkossa ja kunkin kalasataman oman profiili selkeytyy sekä vetovoima ja kilpailukyky kehittyvät.

Kysymyksissä kalastajille käsiteltiin kuutta eri aihepiiriä: 1) Kalasataman rooli alueellisena kalan keräily- ja kuljetusketjun solmukohtana (hubina toimiminen). 2) Kalasatama liiketoiminnan alustana ja yrittäjän näkökulmasta. 3) Kalasataman hallintomalli. 4) Kaupalliseen kalastukseen liittyvän hallinnon ja valvonnan kehittäminen: kalasataman rooli ja mahdollisuudet. 5) Kalasatamien rooli kaupallisten kalastajien koulutuksessa. 6) Kalastajien yhteisöllisyys ja yhteisöllisyys lähialueella.

Raportti ottaa kantaa kalasatamien mahdolliseen rooliin purkupaikkoina, logistiikan keräilypisteinä ja yleisesti verkostona, joka turvaa ammattikalastuksen toimintaedellytyksiä. Käytännön esimerkki kalasatamien tuottamasta paremmasta resilienssistä on sesonkien suuremman kapasiteetin käsittelyn mahdollisuus. Rannikolla raportti arvioi yksityisten kalastajien tilojen määrän vähenevän eläköitymisen myötä ja silloin kalasatamien merkitys korostuu.

Kalasadamien ja purkupaikkojen lopettamista tai siirtämistä pysyvästi muuhun käyttöön ei tulisi Erkkilä-Välimäen (2023) selvityksen mukaan perustella lyhytaikaisten muutosten tai ajoittaisen hyljaiselonkaan perusteella, vaan sen tulee perustua vain pitkän aikavälin muutoksiin. Lisäksi uusien kalasadamien ja purkupaikkojen rakentaminen on hidasta ja hankalampaa kuin vanhojen käyttöön-otto ja kalasadamien olisi hyvä olla valmiita toimimaan ennakoimattomissa muutostilanteissa, sekä kalastajien palvelun että huoltovarmuuden kannalta keskeisen roolin vuoksi. Toisaalta raportti esittää, että kalasadamissa voisi olla muutakin toimintaa, kuten kalastusmatkailun palveluita. Kavarat ovat hajallaan rannikolla ja kukin kalasatama on muotoutunut sijaintipaikkansa erityispiirteiden mukaisesti. Alueen kalaston koostumus ja kalakantojen koko vaikuttavat alueen pyyntiin ja siten erottaa kalasadamat toisistaan. Raportissa korostetaan, että kalasadaman kehittämisen tulisi tapahtua sisältä päin käyttäjien tarpeista.

4.2 Järvikalan logistiikkaketju ja logistiikan kehittäminen

Tässä luvussa luodaan katsaus kalalogistiikan kehityshankkeisiin. Järvikalan logistiikan kehittyminen ja tehostaminen on yksi perustekijä, joka voisi kalastusta paremmin mahdollistaa ja tehostuksaan logistiikka voi parantaa kalastajan ammatin kannattavuutta.

Itä-Suomen alueelle tehdyn logistiikkaselvityksen (Utriainen 2019) pohjalta kalan keräilylle ja kuljetuksille on laskettu viitehintoja, joista voidaan määritellä kannattavia kuljetusmatkoja kalan koko arvoketju huomioiden. Kuljetuksen tärkeä asia on saada kala kaupaksi, ja tehdä se mahdollisimman vähillä kuljetuskustannuksilla kalakiloa kohti. Kuljetuskustannukset ovat 2019 tehdyn raportin jälkeen muuttuneet keskimäärin kalliimmiksi. Selvityksen laatija sai käsityksen, että kalastajien omiin kuljetuksiin ei aina sovelleta liiketaloudellisen kustannuslaskennan periaatteita. Tähän sisältyy esim. pakettiauton pääoma- ja huoltokustannukset sekä polttoaineet (laskelmassa on käytetty 0,60 €/km). Myös kalastajan työajalle laskelmassa on käytetty 30,00 €/h, jolle välttämättä kalastajat eivät ole laskeneet hintaa. Kuljetuskustannuksien osuus kalan kilohinnassa voi olla jopa 0,50 - 1,00 €/kg. Kuljetusmatkalla 100km yksittäisellä kalastajalla on 200kg erän lisäkustannus laskettu 0,91 €/kg ja 1000kg erän 0,32 €/kg. (Utriainen, 2019)

Itä-Suomen kalatalouden logistiikkaselvitys (Seppä, Haikonen, Teivastenaho & Salminen 2022) kuvaa tarkemmin, miten maaseudun laaja toiminta-alue, eri kokoiset yritykset, luonnonvara-alan

sesonkiluontoisuus ja vaikuttavat sääolosuhteet sekä toimijoiden monet erilaiset toimintamallit ovat lähtökohta kala-alan logistiikan tehostamiseen ja kehittämiseen. Logistiikan järjestelmälliseen hallintaan ja toteutukseen liittyy monia epävarmuustekijöitä. Myös kalastajien ja kalanostajien sisäinen kilpailu ja yhteistyön puute vaikuttaa ja aiheuttaa logistiikan tehottomuutta, hyödyttömiä kustannuksia sekä kuljetusten päällekkäisyyttä. Logistiikkaan tarvitaan raportin mukaan alueellisesti useita toimintatapoja etäisyyksien ja alueiden erojen takia. Hankkeessa pyrittiin luomaan logistiikkamallia ja luomaan digitaalista ratkaisua logistiikkaan. Selvityksessä todetaan samat perusongelmat kuin muissakin yhteyksissä, eli runkokuljetukset eivät sovi kalan logistiikkaan pääsääntöisesti ja kalanostajan järjestämät kontit ovat varsin kalliita ja kannattamattomia, jos kalamäärät jäävät vähäisiksi.

Selvityksessä määriteltiin kolme optimoitua kuljetusskenaariota raaka-ainevirtojen ja sesonkien mukaan. Kalastajien omat kuljetukset 10 kertaa kuukaudessa on yksi malli. Toinen malli on kalaerien noudot noutopisteestä, jonne kalastajat kuljettavat 10 kertaa kuussa kalaa ja ostaja noutaa kalaa 20 kertaa kuukaudessa. Kolmas malli on logistiikkaverkosto, jolloin kalastajilta noudetaan kalaa ja keräily tapahtuu reiteillä.

Kuljetusten noutopisteestä alkavan yhdistelyn toimintamallin säästöpotentiaali koskee vain osaa kalastajista ja se on laskettu sillä oletuksella, että jokainen nouto- tai yhdistelypiste on käytettävissä kaikkina kuukausina, vaikka todetaankin, että ne osa yhdistelypisteistä voi olla kannattavia vain osan vuodesta. Yhteiskuljetusten säästö alueellisesti ja siitä hyötyvien kalastajien kuljetuksissa olla merkittävä, parhaimmillaan yli 40% kuukauden kuljetuskilometreistä. Raportin perusteella yhdistelypisteistä hyötyisivät eniten kauempana kalanostajista sijaitsevat kalastajat ja ne kalastajat, joiden saalismäärät ovat pienempiä. Raportin potentiaalinen aineisto oli Itä-Suomen noin 500 kalastajaa, mutta kyselyvastaus saatiin vain 27 kalastajalta, ja lähtötietojen vähäisyys ja epätarkkuus on rajoite laskelmille ja päätelmille. (Seppä ym. 2022.)

Kolmas malli oli keräily kalastajilta noutaen. Haasteellista siinä on kausivaihtelu, saalisarvioiden vähäinen lähtötieto ja ongelma saada kalastajia riittävästi reitille. Osalle reitille päätyvistä kalastajista oma kuljetus olisi edelleen kustannustehokkaampi ratkaisu ainakin osan vuodesta. Omaa toimintaa optimoivien kalastajien saaminen mukaan kuljetuksiin voi olla vaikeaa, eikä näin välttämättä saada reiteille riittävästi kalastajia järkevän kannattavuuden rakentamiseen. Organisoidulla

keräilyreiteillä on tuntuva säästöpotentiaali verrattuna kalastajan itse toteuttamiin kuljetuksiin kalastajille, kun huomioidaan kaikki kuljetusten kustannukset, eli polttoaine-, kalusto-, pääoma-, ja työaikakulut. Säästöpotentiaali kilometreissä olisi 15 eri reitillä 80-93% vuodessa ja maksimikustannus kilometriä kohden omaan kuljetukseen verrattuna saisi olla 5-15 kertainen reitistä riippuen. Toisaalta raportissa todetaan, että ei ole olemassa yhtä ratkaisua, joka olisi kaikille kalastajille kustannustehokkain, ja vähäisten lähtötietojen ja käytännön ongelmia on useita yhä ratkaistamatta. (Seppä ym. 2022.)

Itä-Suomen kalatalouden logistiikkaselvitys (Seppä ym. 2022) esittelee myös digitaalisen kanavan kehitystä, jonne kalastajat ilmoittavat saaliita ja ostajat ja logistiikka yhdistyvät kanavan kautta. Digitaalisen ratkaisun toimivuus on lähinnä teoreettinen. Sen toimivuuden todetaan edellyttävän laajaa kalastajien sitoutumista sekä myös kuljetusten kannattavuutta kuljetusoperaattoreille.

Kalasatamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden solmukohtina -selvityksessä Erkkilä (2023) toteaa yhteenvetona, että kalan keräily ja kuljetukset toimivat markkinaehtoisesti. Niitä järjestetään, jos ne ovat kannattavia kalastajille, ostajalle ja mahdolliselle keräilyn tai logistiikan järjestäjälle. Kannattavuus vaihtelee kausittain ja etäisyyksistä ja saalismääristä riippuen, ja parhaina sesonkeina kalastajan on kannattavampaa keskittyä kalastamiseen kuljetusten sijaan. Pienemmissä rannikon satamissa kapasiteetti ei riitä kalan keräilyyn ja kalastajia on sopivalla etäisyydellä liian vähän. Koska ammatti on aikaa vievä, useiden kalastajien toiveena olisi, että muut toimijat hoitavat logistiikan ja varsinkin saaliin jatkokäsittelyn. Selvityksessä ehdotetaan myös erikokoisten kalasatamien toimimista hubeina, joista käsin sesongeissa kalaa voi keräillä.

Lähteiden selvitysten sekä luonnonvara-alan ominaisten piirteiden pohjalta eri kalaerien keräily suuremmiksi kuljetettaviksi kertaeriksi vaikuttaisi tuovan suuremman tehokkuuden kuljetuksiin, vaikka sen järjestäminen käytännössä onkin vaikeaa, varsinkin pysyvällä samalla toimintamallilla. Pienien erien yhdistämisen lisäksi elävien kalojen sumputus suurempana kertaeränä nostettavaksi toimii esimerkiksi lahnalla. Kalastajan kannalta yksinkertaisesti kysymys on siitä, kannattaako esimerkiksi tyypillisen 300-600 euron arvoisen kertasaaliin vuoksi kalaa minne saakka kuljettaa.

5 Sisä-Suomen alkukäsittelyn infrastruktuurin kartoituksen tulokset

Tässä luvussa kuvaillaan toimipaikkakohtaisesti Sisä-Suomen alkukäsittelyn infrastruktuuria. Kuvauksessa on tarkemmin kalan alkukäsittelyn julkinen verkosto ja yksityinen alkukäsittelyn infrastruktuuri on vain luetteloitu. Julkinen infrastruktuuri on kartoitettu ammattikalastajilta, kalasatamia käyttäneiltä, käyttäviltä tai käyttöä harkitsevilta toimijoilta, kuntien ja Kalaleaderin edustajilta, verkkosivujen tietojen pohjalta sekä käymällä paikan päällä kohteissa Kannonkoskea lukuun ottamatta. Rakennuspiirustuksia tai tarkkoja pinta-alatietoja ei ollut käytettävissä.

Sisävesien kalasatamat ovat pääosin julkisrahoitteisia ja toimivia sisävesien kalasatamia löytyy esimerkiksi Lokan tekojärveltä, Paltamosta, Kuusamosta, Savonlinnan Kerimäeltä, Hirvensalmelta, Posiolta, Padasjoelta ja Kesälahdella. Ajoittain toimiva kalasatama on esimerkiksi Lappeenrannassa. Useita kalasatamia on vajaakäytöllä joko kapasiteetin tai käyttökuukausien puolesta tai kokonaan käyttämättöminä.

Kalasatamien infrastruktuurin omistuspohja on pääsääntöisesti kuntaomisteinen, joissain tapauksissa käyttäjät ovat voineet tiloja myös lunastaa. Tiloissa operoi yksityinen kalastajien yhteisesti omistama yritys, osuuskunta tai yksittäinen kalastaja, yksittäisen kalastajan yritys tai vapaamuotoinen kalastajien yhteenliittymä. Muotoa ei ole varsinaisesti määritelty millainen yritys kalasatamassa toimii, mutta kalasataman tulisi olla saatavilla mahdollisimman monelle kiinnostuneelle käyttäjälle, vaikka osakkailla onkin etusija kalasatamassa toimimiseen ja käytännössä laitoksissa toimiminen on rajoitettua.

5.1 Kalankäsittelytilat Päijänteen alueella

Alueella on useita pieniä kalasatamia, joka on laajan alueen ja elinkeinon pistemäisyyden vuoksi myös luonnollista. Suurempia yksiköitä ei voi sanoa olevan lainkaan, toimijat ovat mikroyrityksiä ja pääosin elinkeinonharjoittajia. Yksityisiä kalasatamia tai elintarviketiloja on erittäin paljon ja kokonaiskuvassa yksiköiden mittakaava on teollisesti katsoen hyvin pientä yhtä tai kahta poikkeusta lukuun ottamatta.

5.1.1 Padasjoen kalasatama Päijänteellä

Padasjoen kalasatama on tilaa käyttävän Järvikala Heinonen Oy:n mukaan rakennettu laituriin ja rakennuksen osalta 1995-1996 ja se on otettu käyttöön 1997 maaliskuussa, jolloin Padaskala Oy perustettiin hallinnoimaan sataman käyttöä. Kiinteistöstä maksetaan käyttökulut kuten sähköt ja vesi, mutta ei varsinaista vuokraa. Koneiden kunnossapito kuuluu myös kalasatamayhtiön hoidettavaksi. Kalasatamassa on KP-Metallin muikunperkuukone, vakuumikone, kylmiötilaa, jäählekone, pikapakastin sekä pakkasvarastotilaa.

Elintarviketilassa on 230 neliötä kaikkineen, josta käsittelytilan osuus on vajaa 100 neliötä, muut ovat sosiaalitylöitä, kylmiötiloja ja pakastetiloja. Lisäksi on varastohalli, joka on noin 500 neliön kokoinen. Erillinen 50 neliöinen pakkasvarasto on pihalla, joka ei ole ollut käytössä viime vuosina, mutta enimmillään sinne sopii 40 tonnia kalaa.

Padasjoen kalasatamalle on myönnetty 2024 yhteensä 128000 euron rahoitus projektiin, jonka myötä tehdään käsittelytilojen lattioiden pinnoitukset, rakennusten kattojen uusinta, aurinkopaneelien asennus, rakennusten julkisivujen maalaus, piha-alueen asfaltoinnin uusiminen ja pintojen muotoilu, laiturerakenteiden korjaus ja uudistaminen, jäähdytys- sekä lämmitysjärjestelmän kehittäminen ja jäähiletuotantokapasiteetin lisäys.

5.1.2 Lahden kaupungin kalanlajittelukontti Vesijärvellä

Lahden Niemen satamaan on pitkäaikaisena projektina saatu 2024 kesällä valmiiksi kalanlajittelukontti, joka koostuu yhteen liitetyistä konteista ja ulkomitoiltaan on 72 neliön kokoinen. Kontilla on hileasema, ja lisäksi toimintoja ovat kalan lajittelu ja kylmiösäilytys, mutta muuta kalankäsittelyä siellä ei voi tehdä. Vesijärvestä voi purkaa saaliin sähkötoimisella nosturilla käytännössä kontin ovelle asti. Kuitenkin 2025 alkuvuodesta kontin viimeistelytyöt ja kalustus on osin keskeneräistä, ja elintarvikeviranomaisen hyväksyntää ei ole voinut vielä saada käyttöönotolle.

5.1.3 Koulutuskeskus Salpauksen purkupaikka Päijänteellä ja jalostustilat

Asikkalaan on saatu keväällä 2024 rahoitusta ammattikalastajia palvelevan purkupaikan ja jäähile-
aseman tekoon, ja sijainti on Koulutuskeskus Salpauksen alueella. Koulutuskeskus Salpauksen toi-
mintaan kuuluu nykyisin kalastusalan perustutkinnon koulutus ja oppilastyönä pienimuotoinen ja-
lostustoiminta, jota Salpauksen nykyiset kala-alan koulutustilat palvelevat.

5.1.4 Päijänteen alueen hileasemat, suunnitelmat ja muu infrastruktuuri

Kalasatamat kartalla -karttapalveluun (2017-2024) on merkitty ja vuosittain päivitetty osa alueen
ammattikalastajien käytössä olevista jäähileasemista. Joutsassa on oma hileasema ja Hartolassa on
hileasema, samoin Jämsässä. Kalasatamien suunnitelmia on tehty Jyväskylään ja nykyisin Pirkan-
maan maakuntaan kuuluvaan Kuhmoisiin, jotka eivät ole toteutuneet. Asikkalan kalaportti-selvitys
tähtää Asikkalaan logistiikka- ja kalankäsittelykeskuksen selvitykseen, ja laajamittaisen alkukäsitte-
lytilan suunnittelussa on menossa toinen hanke.

5.1.5 Yksityiset kalasatamat ja elintarviketilat Päijänteen alueella

Päijänteen alueella yksityisiä tiloja on seuraavasti:

Tapio Peltomäki Ky Padasjoella oma kalasatama, kalankäsittelytilat ja jalostustilat

Ari Sorvari Kuhmoisissa oma kalasatama, alkukäsittelytilat ja kalanjalostustilat

Kalastusyhtymä Kääpä Kuhmoisissa omat alkukäsittelytilat ja kalanjalostustilat

Reissueväs Oy Heinolassa alkukäsittelytilat

Järki-Särki Oy Korpilahdella alkukäsittelytilat ja kalanjalostustilat

Salpausselän Kala Lahdessa kalankäsittelyä ja kalanjalostusta

Dorrit Oy Heinolassa kalanjalostustilat

Vehmaan Maut Oy Asikkalassa kalanjalostustilat

Kala-litti Kausalassa kalanjalostustilat

AP Heiskanen Ky Kouvolan kauppahallissa kalanjalostusta

Koulutuskeskus Salpaus Asikkalassa kalanjalostustilat

Joitain pääasiassa rapujen valmistukseen keskittyviä yrityksiä ja muita pienimuotoisia toimijoita löytyy, kuten kirjolohien ongintapaikkojen jalostustiloja.

Lisäksi voi olla kalastajien omia tiloja, joilla ei ole voimassa olevaa elintarvikehyväksyntää.

5.2 Kalankäsittelytilat Pohjoisessa Keski-Suomessa

Alueella on useita pieniä kalasatamia, joka on laajan alueen ja elinkeinon pistemäisyyden vuoksi myös luonnollista. Suurempia yksiköitä ei voi sanoa olevan lainkaan, toimijat ovat mikroyrityksiä ja pääosin elinkeinonharjoittajia. Yksityisiä kalasatamia tai elintarviketiloja on erittäin paljon ja kokonaiskuvassa yksiköiden mittakaava on teollisesti katsoen pientä yhtä tai kahta poikkeusta lukuun ottamatta.

5.2.1 Pihtiputaan Ukonniemen kalasatama Kolimajärvellä

Pinta-alaa Koliman kalasatamassa on kaikkiaan arviolta noin 170 neliötä, josta kalankäsittelypuoli on reilut 50 neliötä. Tiloihin ei ole saatu laitoshyväksyntää ja puutteita on korjattava laitostoimintaa varten. Kalasatamaa käyttää vaihtelevasti 2-3 kalastajaa. Kunta on saanut EMKVR-rahoitusta kalasataman kunnostamiseen, ja työt ovat 2025 alkuvuonna alkamassa. Kalasataman kehittämistä on suunniteltu myös hankkeen avulla (Ruokolainen 2025).

Kalasataman lämmityskulut ovat merkittävä kuluerä. Tavarantoimittajan lastaamisessa ja purkamisessa pakettiautoon ei saa helposti purettua eikä lastattua. Kolimalla on myös venesatama, joka asettaa ympäristölle ja alueen käytölle rajoituksia. Jäähilekoneen lisäksi on rst-pöytiä sekä Rekilän muikunperkuukone. KP-Metallin kone on vuokrattuna toiselle toimijalle.

5.2.2 Viitasaaren Luotolansaaren kalasatama Ylä-Keiteleellä

Viitasaaren kunta omistaa kalasataman, joka on useista pienemmistä huoneista ja laajennusosista koostuva halli, joista viimeisin osio on 2006 rakennettu noin 45 neliön päätyhalli, keskihalli noin 60 neliötä sekä jalostustila pakastimiseen ja kylmiöineen, joka on kaikkiaan yli 100 neliötä. Kokonaispinta-ala on alle 300 neliötä.

Kalasataman jatkuva käyttö on käytännössä loppunut 2021 ja tiloja on osin remontoitu sen jälkeen. Laitteina on jäähilekone, joka on uusittu 2022. Lisäksi on rst-pöytiä ja hyllyjä ja KP-metallin perkuukone ilman päänsäätöä. Lisäksi tiloissa on savustusuuni, joka on uusimiskuntoinen sekä käytöstä pois jäädessään toimivia pakastimia, jotka ovat noin 4 vuotta seisseet käyttämättöminä. Viimeksi käytössä ollessaan kiinteistö on toiminut ylläpitokustannuksilla ilman varsinaista vuokraa, jolloin vesimaksut ja energiakustannukset ovat olleet käyttäjän vastuulla. Kiinteistö on sähkölämmitteinen ja siinä on nyt kaksi ilmalämpöpumppua, sähkölämmityksen kulut ovat merkittävät. Kiinteistö palvelee hileasemana useita ammattikalastajia. Viitasaaren kalasataman kehittäminen ei ole edennyt toistaiseksi pidemmälle, vaikka osia siitä on kunnostettu.

5.2.3 Kannonkosken Haapalahden kalasatama Vuosjärvellä

Kunta omistaa kalankäsittelyhallin, jossa neliöitä kokonaisuudessaan noin 100. Halli on rakennettu 90-luvun alussa ja sitä on laajennettu 2007. Muikunperkuukone on myyty marraskuussa 2024. Koneita on vakuumikone ja jäähilekone sekä kylmiötilaa. Kalastajat maksavat kiinteistön käyttökulut, kuten jätehuolto, auraukset, sähköt ja vesi sekä muut pakolliset asiat, kuten huolto. Kulut ovat tällä hetkellä viidelle ammattikalastajalle ositettuna tasaosuuksin. Varsinaista vuokraa hallista ei peritä. Haapalahden hallista on 2024 hyväksytty pienimuotoinen investointi- ja kehittämissuunnitelma, jolloin sen käsittelylaitteisto tulee paranemaan, mikäli hankinnat saadaan tehtyä.

5.2.4 Pohjoisen Keski-Suomen hileasemat, suunnitelmat ja muu infrastruktuuri

Kalasatamat kartalla -karttapalveluun (2017-2024) on merkitty ja vuosittain päivitetty osa alueen ammattikalastajien käytössä olevista jäähileasemista. Konnevedellä on Pyhälahden hileasema ja kalasatamista saa myös jäähilettä. Saarijärvellä on käyttämätön ja käytöstä poistettu kalasatama sekä toimimaton hileasema. Kaupunki on Saarijärvellä omistanut julkisen kalasataman, joka on myyty autojen korjaushalliksi muutama 2010-luvun lopulla. Kivijärven Lokankylän kalasatama on lakannut toimimasta ja purettu.

5.2.5 Yksityiset kalasatamat ja elintarviketilat Pohjoisen Keski-Suomen alueella

Pohjoisessa Keski-Suomessa yksityisiä tiloja on seuraavasti:

Esa Kotilainen Kivijärvellä kalankäsittelyä ja kalanjalostusta
Rantamäen Kala Oy Konnevedellä kalankäsittelyä ja kalanjalostusta
Tapio Saarisilta Viitasaarella kalankäsittelyä ja kalanjalostusta
Martti Tenhunen Viitasaarella kalankäsittelytilat
Tmi Kalatalouspalvelut Piilola Saarijärvellä kalankäsittelyä ja kalanjalostusta
Kalaliike E Mäkinen Ky Jyväskylän kauppahallissa kalanjalostusta
Lisäksi voi olla kalastajien omia tiloja, joilla ei ole voimassa olevaa elintarvikehyväksyntää.

6 Kaupallisille kalastajille tehdyn kyselyn tulokset

Tässä luvussa esitellään ammattikalastajille tehdyn kyselyn tulokset yleisluonteisena yhteenvetona sekä yksityiskohtaisemmin kunkin kysymyksen kohdalla. Kyselyssä oli 21 kohtaa, joista osa oli lyhyitä ja toiset sisälsivät kattavammin alakysymyksiä. Kalastajat haastateltiin pääosin strukturoidulla kyselyllä, täysin avoimia kysymyksiä oli yksi ja kuudessa kohdassa avoimen vastausvaihtoehdon kohtaan pystyi antamaan täydentäviä vastauksia. Otanta haastatteluissa oli kaikkiaan 24 ammattikalastajaa, joista 21 kuului ykkösluokkaan ja 3 kakkosluokkaan ja yhden ykkösluokan kalastajan ensisijaisempi toiminta oli kalanjalostus. Haastattelut tehtiin puhelinhaastatteluina. Haastatteluista osa kesti noin 20 minuuttia, mutta useammat 1,5-2 tuntia ja keskimäärin kesto oli yli selvästi yli tunnin. Keskustelun luonne oli haastattelukysymysten esittämisen ohessa vapaamuotoisenkin ajatusten kuuleminen ja teemoista ja niiden sivuilmiöistä näkemysten syventäminen. Kalastajien näkemyksistä muodostuu kokonaisuus, jossa eri arvoketjun osia on käsitelty johdonmukaisesti kalastajien näkökulmasta.

Otanta on varsin kattava. Kukaan puhelimitse tavoitetuista ei kieltäytynyt haastattelusta. Yhtä toimivaa kalastajaa sekä yhtä lopettanutta kalastajaa ei tavoitettu haastatteluun ja yhden aktiivisen kalastajan yhteystietoja ei saatu mitään kautta. Joitakin yksittäisiä kalastajia ei haastateltu esimerkiksi Joutsan ja Sysmän alueelta, kun yhteydenoton perusteella nykyisessä toimintamallissa ei ollut muutokselle tarvetta ja sijainti on jonkin verran erillinen muista keskittymistä.

Haastatellut olivat iältään 25-74 vuoden välillä ja keski-ikä oli 53 vuotta ja mediaani 54 vuotta. Keskimäärin kokemusta ammattikalastajana oli 3 ja 60 vuoden väliltä, ja keskiarvona kokemusta oli 21,5 vuotta ja mediaani oli selvästi matalampi, ollen 15 vuotta. Ammattikalastajaksi määrittely oli hieman vapaamuotoinen ja kalastajan itsensä määriteltävissä oleva asia, mutta pääosin se laskettiin alkavaksi siitä, kun oli rekisteröity vähintään 2-luokan kaupalliseksi kalastajaksi.

Maantieteellisesti alue on laaja, ja se on jaettava vesistöperusteisesti tai maakuntarajojen mukaan. Kalastajista maakuntia tarkastellessa 9 kalasti Päijät-Hämeen alueella ja 15 Keski-Suomen alueella. Haastateltavat voi jakaa vesistöalueitta kahteen suurempaan ryhmään, joista 12 kuuluu Päijät-Hämeessä ja Eteläisen Keski-Suomen alueella kalastaviin, käytännössä Lahden ja Jyväskylän kaupunkien välisellä alueella. Tämän ryhmän kalastajat ovat Päijänteen seudulla. Pyyntivesistä tärkein on Päijänne yhdeksällä kalastajalla, jonka lisäksi Vesijärvi, Konnivesi, Ruotsalainen ja Kuohijärvi saivat mainintoja. Painotus tällä Päijänteen alueella on muikun pyynnissä.

Toiset 12 kalastajaa kuuluivat Pohjoisen Keski-Suomen alueen kalastajiin harvaan asutulla maaseudulla lähinnä Viitasaaren, Pihtiputaan, Kannonkosken ja Kivijärven kuntien alueilla. Pyyntivesinä tärkein kahdeksalla kalastajalla Keitele, jonka lisäksi 1-3 kalastajalle pyyntialueena mainintoja saivat Kolima, Alvajärvi, Kivijärvi, Muurue Saarijärvi, Vuosjärvi, Konnevesi, Leppävesi, Saani, Summanen ja Mahlunjärvi. Painotus tällä alueella on kuhan ja muiden filekalojen pyynnissä, muikun kalastusta oli vähemmän.

6.1 Nykyinen kalastus ja kalamäärän kasvumahdollisuudet

Kaikilla kalastuskausiin vastanneilla oli pyyntiä kesäkaudella ja syyskaudella. Vastaajista 87% kalasti myös talviaikana ja 78% kevätkaudella. Käytännössä kalastuksen rajoittavia tekijöitä oli useimmiten valinta keskittyä rajattuihin pyydystyyppeihin, mikä rajoitti pyyntikausia. Lisäksi osa oli keventänyt pyyntiä iän tai työkyvyn vuoksi tai muun ammatin vuoksi ei ehtinyt kalastaa ympärivuotisesti edes sivuelinkeinona.

Saalislajien kilomääriä kysyttiin keskimääräisenä arviona vuodessa. Vuodet ovat vaihtelevia kalan saatavuudessa sekä kysynnässä, joten useimmiten arvio oli keskiarvo parin kolmen viimeisen vuoden saalismäärästä. Saalismäärä kuitenkin on arvio, jollaisena se täytyy nähdä. Jatkokysymys koski

sitä, mitä saalista voisi saada lisää nykyisellä kalustolla ja nykyisillä luvilla tai vain pieniä resursseja lisäämällä, jos kysyntää kalalle on.

Näistä vastauksista selkeästi suurin saalispotentiaali oli muikulla, jossa arvioitiin 381 tonnin lisäpotentiaali, mikäli kalalle on kysyntää. Nykyinen pyyntimäärän arvio oli 293,5 tonnia, joten yli kaksinkertaiseen pyyntiin olisi mahdollisuus. Lisäksi yksi merkittävän kilomäärän vastaus jätettiin huomioimatta kalastajalta, joka oli myynyt keskeisen muikunpyyntikalustonsa aikaisemmin vuoden aikana. Koska vastaus tuli antaa nykyisen käytettävissä olevan kaluston puitteissa tapahtuvalla kalastuksella, se vastaus ei soveltunut vastaukseksi kysymykseen.

Muikunpyynnin sivusaaliina usein saatavaa kuoretta oli pyydetty vain 4,4 tonnia hyötykäyttöön, joka sekin pohjautui pääosin hanketoimintaan. Kuoreen pyyntipotentiaali oli 35 tonnin kilomäärällä toiseksi merkittävin yksittäinen laji, mutta sen hyödyntämiskanavat ovat olleet hyvin vähäisiä ja näyttävät vähäisiltä.

Kolmantena erityisesti rysäpyynnin sivusaaliina saatavaa lahnaa arvioitiin saatavan 30,5 tonnia nykyistä enemmän, mutta osin arvioitiin myös sen saalismäärän alkavan suhteellisen nopeasti laskemaan, kun lahna on kalana varsin hidaskasvuinen ja pyynti vaikuttaisi kantoihin. Kuitenkin nykyisellään 16,4 tonnin pyydetty lahnamäärä voisi olla noin kolminkertainen. Lahnan osalta epävarmuus lukujen arvioissa on suuri, koska suuri osa vastaajista ei ollut kalaa lainkaan kaupallisesti hyödyntänyt, eikä siten tarkempia tietoja ollut kilomääristä olemassa. Myöskään lahnaa ei ole erityisesti pyritty pyytämään, joten kohdistetulla pyynnillä sen saalismäärä saattaisi toisaalta merkittävästi kasvaa.

Neljäs ja viimeinen merkittävästi vajaasti hyödynnetty saalislaji on made, jossa arvioitiin 5,4 tonnin mahdollinen lisäys nykyiseen noin 2 tonnin pyyntiin, jolloin pyyntiä voisi kasvattaa yli 250%. Pyyntijankohtana myöskin syyskauden ajalla tulisi silloin kalastaa madetta, eikä pelkästään alkutalven sesonkikalana. Useat haastatellut toivat esiin hyvän madekannan, mutta nykyisen erittäin heikon menekin. Ahvenelle arvioitiin 2,5 tonnia potentiaalia lisäpyyntiin, joka on noin 20% nykytason 13,5 tonnia enemmän.

Kuhanpyynti on varsin tehokasta ja käytännössä kuhaa arvioitiin saatavan ehkä 3 tonnia enemmän, joka on ainoastaan 5,6% enemmän, kuin vuosittainen saalismäärä. Käytännössä vastauksen kilomäärällä on huomattavasti vähemmän merkitystä kuin kuhan saalismäärän normaalilla vuotuisella vaihtelulla. Kuhan kohdalla viimeisimmän syyskauden lopulla olisi osa vastaajista saanut saalista enemmänkin, mutta matalan hinnan vuoksi pyynti lopetettiin tavallista aikaisemmin tai sitä vähennettiin.

Hauen osalta arvio lisäpyynnistä oli vain 1000 kiloa, joka on nykyiseen 16,3 tonnin pyyntimäärään 6,1% lisäys ja siten samaa luokkaa kuin kuhalla. Vähäisen nykyisen volyymin kalalajeja olivat Säyne 0 kilolla, särki 500 kilolla ja siika 1500 kilolla, eikä niissä mainittu myöskään potentiaalia lisäykseen. Erillisenä kalasaaliina tuli esille hoitokalastuksesta saatava sekasaaliis pääosin salakkaa ja liian pientä muuta särkikalaa sekä ravustus, jossa volyyimia voisi olla nykyistä enemmänkin.

Yhteenvedona saalispotentiaalista voi todeta, että suhteessa nykyiseen pyyntiin sekä vuotuisten kannanvaihteluiden ja kysyntävaihteluiden puitteissa merkittävää lisäystä on saatavissa muikun, kuoreen, lahnan ja mateen kalastukseen. Lisäksi ahven pyyntiä oli mahdollista lisätä jonkin verran. Muiden kalojen kohdalla ei saaliin merkittävää lisäystä tullut ilmi. Muikun kohdalla muikun keski- koko Päijänteellä on ollut tavanomaista selvästi pienempää, jolle ei ole ollut markkinoita ja kanta hyvin runsas, joka entisestään on korostanut lisäpyynnin mahdollisuutta. Keskimääräinen lisävolyymi voi olla pienempikin. Kaupallisen kalastuksen saalis maakunnittain sisävesialueella -tilastotietokannan (2024) lukuihin voi myös suhteuttaa arvioita pyynnin mahdollisuuksista. Tilaston mukaan Keski-Suomen ja Päijät-Hämeen yhteinen muikkusaalis 2023 on ollut 222 tonnia, kuhasaalis 62 tonnia, lahnasaalis 47 tonnia, kuoresaalis 10 tonnia ja madesaalis 7 tonnia.

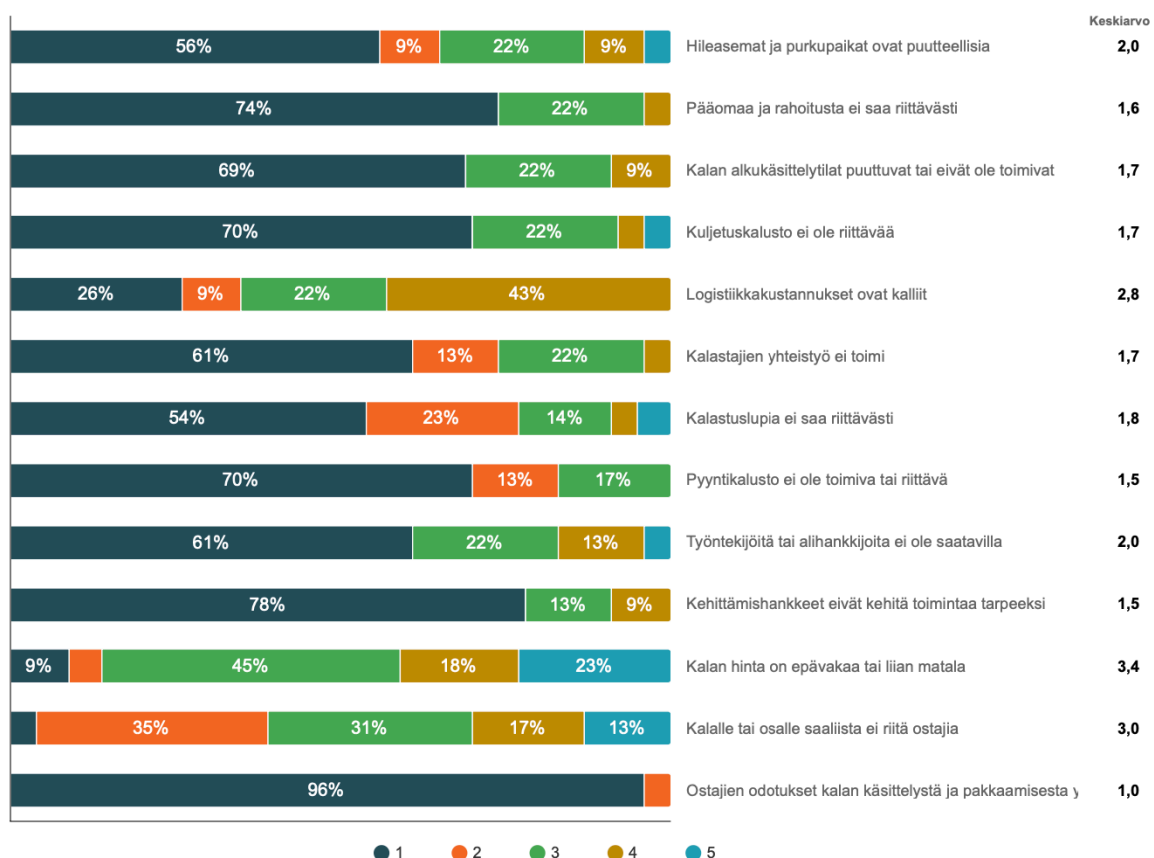
6.2 Ammattikalastuksen rajoitteet ja ongelmakohdat

Ammattikalastuksen rajoitteita kunkin kalastajan kohdalla kartoitettiin 13 erilaisen väittämän avulla. Näistä kysymyksistä kolme koski ostajia ja kaupallista markkinaa, kaksi logistiikkaa, viisi oman pyynnin edellytyksiä lupien saatavuuden, pyyntikaluston riittävyyden, henkilöstön ja alihankintatyön saatavuuden, hileasemien ja purkupaikkojen toimivuuden sekä rahoituksen ja pääoman saatavuuden kautta. Yksittäisiä kysymyksiä oli alkukäsittelytilojen toimivuudesta, kalastajien yhteistyöstä ja kehittämishankkeista. Vastaus saatiin käytännössä kaikkiin kysymyksiin ja osa

kysymyksistä oli vastaajille helppoja ja osa taas vaati laajempaa pohdintaa tilanteen nykyisestä vaikutuksesta elinkeinoon.

Muut vapaamuotoisesti kysytyt kalastuksen rajoitteet toivat esiin uusia asioita ja väittämiä painottavia tai syventävällä tiedolla tarkentavia kohtia, ja niitä on avattu sanallisesti pisteytyksen jälkeen. Vapaamuotoiset maininnat konkretisoivat ongelman laatua ja avaavat kalastajien näkemyksiä arvoketjusta ja niitä on sopivimman teeman väittämien ohessa käsitelty. Vapaamuotoisia lausuntoja ei pisteytetty täsmällisesti tai eroteltu alueittain, jotta yksittäiset näkemykset eivät ole tunnistettavissa. Käytännössä voinee arvioida, että ne maininnat ovat kuitenkin sanottu yleensä merkittäviksi koetuista asioista, jotka rajoittavat toimintaa tai vaikuttavat vastanneen kalastajan omaan elinkeinoon muuten selkeästi.

Mikä rajoittaa omaa ammattikalastusta, tuottaa ongelmia tai on "pullonkaula"? Arvioi, miten hyvin seuraavat väittämät pitävät paikkaansa kohdallasi. Asteikko: 1 ei rajoita lainkaan, 2 rajoittaa vähän, 3 rajoittaa jonkin verran, 4 rajoittaa tuntuvasti ja 5 rajoittaa erittäin paljon.

Kuvio 1. Ammattikalastajien arvioimat omaa kaupallista kalastusta rajoittavat tekijät.

Väittämä 1 ”Hileasemat ja purkupaikat ovat puutteellisia” sai keskiarvon 2,0 ja mediaanin 1. Se rajoittaa kalastusta keskimäärin vähän, kun yli puolet vastaavista arvioi, että se ei rajoita lainkaan. Kuitenkin yhteensä noin 30% koki sen rajoittavan jonkin verran tai tuntuvasti kalastusta, joten kehityskohteena sillä olisi merkitystä. Erikseen nostettiin esille nostinten puute satamassa ja ylämäkeen kalan liikuttaminen. Purkupaikat ovat yhden kalastajan mukaan vanhoja ja rannoilta puuttuu aallonmurtaajia.

Väittämä 2 ”Pääomaa ja rahoitusta ei saa riittävästi” sai keskiarvon 1,6 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin varsin vähän. Käytännössä vastaukset jakautuivat niin, että kolme neljäsosaa ei nähnyt sillä lainkaan vaikutusta ja yksi neljäsosa piti sitä jonkin verran rajoittavana. Vastauksissa eroja selittää nuorten kalastajien tarve tehdä investointeja toimintaan ja toisaalta se, että useilla kokeneilla kalastajilla investoinnin tarvetta ei enää käytännössä ollut. Vapaamuotoisesti tuotiin esille, että nuoren kalastajan on käytännössä mahdoton saada rahoitusta. Lisäksi mainittiin tukiin liittyvä raskas byrokratia ja paperityö, joka aiheuttaa ongelmia.

Väittämä 3 ”Kalan alkukäsittelytilat puuttuvat tai eivät ole toimivat” sai keskiarvon 1,7 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin varsin vähän. Vastaajista 22% arvioi sen rajoittavan jonkin verran ja 9% rajoittavan tuntuvasti. Vastaus oli yllättävä, koska alueella on useita keskeneräisiä, toimimattomiksi jääneitä tai vähällä käytöllä olevia julkisia tiloja. Siltikään tarvetta paremmille julkisille tiloille ei juuri tullut ilmi. Vapaamuotoisesti tuotiin esille, että kalastajia on vähän ja käsittelyasemia paljon ja tilat ovat vajaakäytöllä monella lailla. Yksityisiä alkukäsittelytiloja on merkittävästi ja niistä ilmeni toisaalta paitsi tilojen vajaakäyttöä, myös harkintaa uusienkin tilojen rakentamisesta. Lisäksi nostettiin esille se, että yhteiseen tilan tarvittavaa porukkaa ei ole saatu eriyistä kokoon, vaikka niitä on pitkän aikaa koitettu saada toimimaan. Mainittiin myös, että pieniä kalasatamia on laajennettu ajan kanssa, ja niistä puuttuu yhtenäinen selkeä tila. Lisäksi eri puolilta alueita katsoen suhtauduttiin nykyisten eri alkukäsittelytilojen sijaintiin kriittisesti, jolloin voi olla vaikea ja mahdotonkin löytää kartalta pistettä, joka olisi kaikkien kannalta onnistunut.

Väittämä 4 ”Kuljetuskalusto ei ole riittävää” sai keskiarvon 1,7 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin varsin vähän. Erityisesti lahnan myyntiä logistiikka rajoittaa ja useilla kalastajilla on kalusto, jolla ei saa useita tonneja kerralla kalaa kuljetettua. Kuljetuskalustosta ei kysytty

yksityiskohtaisemmin, onko kalaa kuljettavalla tai kuljettavilla mitä ajokorttiluokkia. Kuljetuskyynti vaikuttaa, onko käytössä kuorma-auto tai kuinka suuren kantavuuden pakettiauto, kylmäauto ja mahdollisesti takalaitanostin, tavallinen 750kg:n peräkärri tai suuremman kantavuuden peräkärri.

Väittämä 5 ”Logistiikkakustannukset ovat kalliit” sai keskiarvon 2,8 ja mediaanin 3, jolloin se vaikuttaa yleisesti jonkin verran kalastuksen kannattavuuteen. Vapaamuotoisissa näkemyksissä tuli ongelmina esille se, että rahdissa helposti syntyy kustannuksia 30-50 senttiä kiloa kohdin ja yhden lavapaikan kustannus on korkea, ja myös logistiikkakeskukseen kolme kertaa viikossa toimittaminen vie merkittävästi aikaa ja polttoaineita. Osalle olisi valtava helpotus, jos joku kuorma-auto hakis kalat tai jakelukustannukset laskisivat muuten. Lisäksi esille tuotiin kysymys yhteisiin tiloihin liittyen, mikä on halukkuus kuljettaa kalaa? Kaksi vastaajaa painotti sitä, että logistiikka on vaativaa, kun kaikkialle on varsin pitkä matka.

Väittämä 6 ” Kalastajien yhteistyö ei toimi” sai keskiarvon 1,7 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin varsin vähän. Vapaamuotoisesti esitettiin, että pitäisi olla hankinnoissa kalastajien yhteisiä tilauksia, mutta se vaatii kaikilta asioiden selkeää hoitamista. Lisäksi mainittiin pidempiaikaiset haasteet yhteistyöhalujen löytymisessä yhteisten alkukäsittelytilojen hankkeisiin ja toisaalta fyysinen etäisyys yhteistyötä vaikeuttavana asiana. Yksittäinen maininta tuli toisen kalastajan pyydysten sijoitteluun liittyvistä ongelmista. Toiveena oli myös yhteistyön lisääntyminen, joka pyynnissä kasvattaisi tehokkuutta ja vähentäisi omaa työpanosta. Toisaalta toivottiin alalle laajempaa tuottajayhteistyötä, jossa kaupanteko ja tuotanto saataisiin tasapainoisemmin toimimaan.

Yhteistyöhön liittyen yhteisiä kalasatamia piti useampikin kalastaja hyvänä, jos niissä kuljetuksia ja kalankäsittelyä sekä myyntiä yhtenäisesti tehdään ja erikoistuva työnjako helpottaa omaa työtä. Yhteisten kalasatamien kohdalla kriittisesti tuotiin myös esille se, että tasapäistäminen ei tuota huippulaatuun keskittyvien tuottajien tuotteille kuin keskimääräisen arvon ja pohdittiin, kuka vastaa esimerkiksi ylläpidosta, siisteydestä ja omavalvonnasta. Lähtökohtaisesti yhteisen tilan asioita ajateltiin siltä pohjalta, että itse voisi irtautua esimerkiksi kalankäsittelystä ja logistiikasta. Osa arvioi, että kalasataman konsepti on uusi ja kysymyksiä on vaikea hahmottaa, ja vasta

yksityiskohtaisempi kustannusten ja oman työn helpottumisen selkiytyminen vaikuttaa näkemyksiin ja lopulliseen kiinnostukseen.

Väittämä 7 ” Kalastuslupia ei saa riittävästi” sai keskiarvon 1,8 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin varsin vähän. Vapaamuotoisesti mainittiin joitain lupien saamisen ongelmia, joissa vaikuttava tekijä voi olla rajoituksia asettava osakaskunnan puheenjohtaja tai se, ettei Metsähallituksen maista alueella kerrota, joille lupia voisi helpommin saada. Todettiin myös, että lupa-asiat ovat hoituneet parempaan kuntoon vasta ajan kanssa, ja että aloittavalle päätoimiselle kalastajalle se olisi varsin vaikeaa. Särjen pyynnin hankaluus mainittiin silloin, kun kuharysät ja särkirysät ovat samoilla luvilla, jolloin kuha sen vuoksi valikoituu pyydettyväksi ja särki jää pyytämättä. Aihetta sivuten toisaalta muikunpyynnissä mainittiin useassa kommentissa järvien toimivan paremmin, jos pyyntiä olisi enemmän.

Väittämä 8 ” Pyyntikalusto ei ole toimiva tai riittävä” sai keskiarvon 1,5 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin hyvin vähän. Pyyntikalustoon liittyen mainittiin tarve kaluston korjaamiseen sopivalle lämpimälle tilalle. Yksi kalastaja toivoi takaisin tarpeellisia kursseja, missä tehtiin kalapyydyksiä porukalla, ja joita ei ole ollut enää pitkään aikaan. Pyyntikaluston vaikutus työkykyyn ja työssä jaksamiseen tuotiin jollain tavalla esille, vaikka työkykyä eri erillisenä rajoittavana tekijänä kysytty.

Väittämä 9 ”Työntekijöitä tai alihankkijoita ei ole saatavilla” sai keskiarvon 2,0 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin vähän. Alihankinnan merkityksestä mainittiin usealla tavalla, että tuntitöinä toisille kalastajille työntekoa ja fileointiapua tulisi olla enemmän sekä yhteistyötä pyydysten kokemisessa, joka mahdollistaisi myös joskus lomina. Todettiin se, että jatkokäsittelyä ehtii tehdä kyllä, kun kalaa ei paljon tule, mutta silloin kun sitä saa hyvin, ei sille olisi aikaa ja kannattaisi olla käsittelyn sijaan järvellä. Työnantajayrityksiä ei keskimäärin vastaajissa ollut, joten osa elinkeinonharjoittajista ja perheyrytyksistä ei välttämättä koe asiaa ongelmallisena, kun rekrytointeja ei ole lähtökohtaisesti muutenkaan tehty.

Väittämä 10 ” Kehittämishankkeet eivät kehitä toimintaa tarpeeksi” sai keskiarvon 1,5 ja mediaanin 1, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin hyvin vähän. Vapaamuotoisesti tuotiin esille, ettei kannata tehdä asioita, joista vain joku hanketyöntekijä saa töitä itselleen ja olisi mietittävä

tarkasti, miten rahoja käytetään, jotta ne eivät mene turhaan työhön ja rahoja ei tuhlaata. Hankkeisiin kohdistuva odotusarvo mainittiin useammassa kommentissa eri tavoin olevan todellisuudessa matala. Lisäksi mainittiin, että kehittämishankkeista ei voi olla omassa toiminnassaan riippuvainen. Yksi vastaaja totesi, että koko kalastuksen, käsittelyn ja myynnin ketju pitäisi laittaa uusiksi, mutta ei tiedä mistä aloittaisi.

Väittämä 11 ”Kalan hinta on epävakaata tai liian matala” sai keskiarvon 3,4 ja mediaanin 3, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin vähintään jonkin verran, merkittävästikin. Tämä oli kyselyn eniten rajoittava tekijä, ja tarkoituksellisesti samaan kysymykseen oli yhdistetty sekä hinnan epävakaudesta että hintataso. Kauppojen kalakaupassa ottama suuri osuus hinnasta mainittiin useammassa vastauksessa, toisaalta mainittiin sekin, että kauppaan kalaa toimittaessa hinta on merkittävästi tunkua parempi, vaikka teettäkin lisää työtä. Toimitusvarmuus on kaupankin kanssa olennaista, ja sen vuoksi osa kalastajista on joutunut etsimään muun myyntikanavan, kun toimitusvarmuus ei ole pitänyt. Kalan liian vaihteleva hinta oli ongelmallinen osalle, kun hinta on voinut vaihtua kuukauden aikana jopa kolme kertaa.

Väittämä 12 ”Kalalle tai osalle saaliista ei riitä ostajia” sai keskiarvon 3,0 ja mediaanin 3, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin jonkin verran. Lahnan menekki ja hyödyntäminen sekä mateen huono menekki nostettiin useissa vastauksissa esille ostajien puutteesta kärsivinä lajeina. Hyvin usein mainittiin muikun kohdalla menekin heikentyminen viime vuosinakin merkittävästi ja se, että pyöreän muikun lisäksi peratun muikun menekki on myös heikkoa. Muikun kohdalle erityisesti tuotiin esille, että kalan saaminen kaupaksi on se ensimmäinen lähtökohta, mihin arvoketjun muut investoinnit perustuvat. Erityisesti muikun kohdalla kysymyksenä mainittiin monella eri tavalla, mistä löytyisi markkinoita, kun nytkin menekki on laskeva ja kilpailu on rajallisilla kotimarkkinoilla erittäin kovaa, eikä vientikysyntääkään oikein löydy. Kalastuspotentiaalia löytyisi huomattavasti helpommin kuin kalalle markkinoita.

Väittämä 13 ”Ostajien odotukset kalan käsittelystä ja pakkaamisesta” sai keskiarvon 1,0 ja mediaanin 1, jolloin se ei rajoita kalastusta lainkaan. Tämän kysymyksen vastaus on osittain hieman yllättävä, mutta kalastajien näkemys asiaan on hyvin yhtenäinen. Käytännössä kalan ostajat eivät välttämättä kalastajilta odota saavansa monenlaisia tuotteita, erilaisia myyntieräjä ja pakkauskokoja, jolloin paineita ei siitä asiasta ole myöskään tullut. Toisaalta todettiin, että yhden kalastajan aika ei

riitä kaikkeen ja esimerkiksi kaikkia koneita ei ole järkevää yhden kalastajan omistaa. Useampi kalastaja mainitsi teemaan liittyen, että jos tulisi yrittäjä, joka ostaa kaikki kalat tai käsittelee ne kohtuuhinnalla, se olisi paras ulkoistaa ja säästää omaa työaika. Kuitenkin suurempi syy oli voida irtautua omasta työstä aiemmin, kuin ostajien vaatimukset kalankäsittelyyn. Kalan käsittelyn ja pakkaamiseen liittyvistä odotuksista epäsuoraan yksittäisenä mainintana nostettiin esille ruokaviraston vaatimukset pakkausmerkinnöistä ja elintarviketutkimuksista, jotka ovat pienelle toimijalle melko vaativat.

Vapaamuotoisissa maininnoissa iän mukanaan tuoman jaksamisen ja työkyvyn haasteet toi esiin kaksi kalastajaa, kun työssä joutuu rasituksen alle. Yksittäisiä mainintoja kalastuksen rajoitteista sai luonnon rajoitteet, eli rospuuttoajat ja vaativat keliolosuhteet, kuten myrskyt ja pakkaset. Lisäksi mainittiin kuntapuolelta puuttuva ymmärrys kalastuksesta ja haluttomuus kuunnella kalastajia. Yksi kalastaja totesi, että jotkin rajoitteet voivat olla omastakin toiminnasta johtuvia.

6.3 Kalavirrat ja lähtevän kalan logistiikan järjestäminen

Kalan logistiikasta selvitettiin, mistä kalaa lähtee liikkeelle ja miten se kuljetetaan sekä myöskin suuntia, mihin kalaa toimitetaan. Tiedot kalan lähtöosoitteista ovat hyvin yleisellä tasolla paikallistettavissa ilman kalamääriä. Koska kalastajakohtaiset saaliit ja kalan ostajat ovat liikesalaisuuksia, lähtevän kalan määrää ei voi julkisena tietona esittää.

Mikä on lähtöosoite lähtevälle kalalle, mistä kala ostajalle toimitetaan?

Päijänteen alueella paikkakunta/alue ja kalastajamäärä:

Asikkala 3, Padasjoki 3, Kuhmoinen 2 ja Vesijärvi 2 kalastajaa.

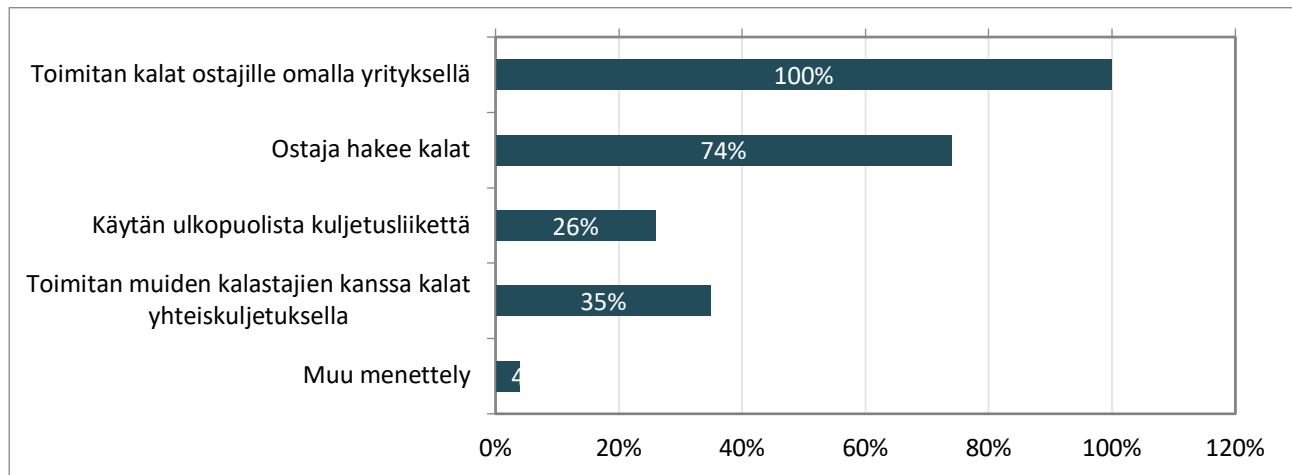
Lisäksi Heinola 1, Korpilahti 1 ja Jyväskylä 1 kalastaja.

Pohjoisen Keski-Suomen alueella paikkakunta/alue ja kalastajamäärä:

Viitasaari eri sijainnit 4 ja Kannonkoski Haapalahti 4 kalastajaa.

Lisäksi Pihtipudas Kolima 1, Leppävesi 1, Konnevesi 1, Saarijärvi 1 ja Kivijärvi 1 kalastaja.

Miten logistiikka on järjestetty?

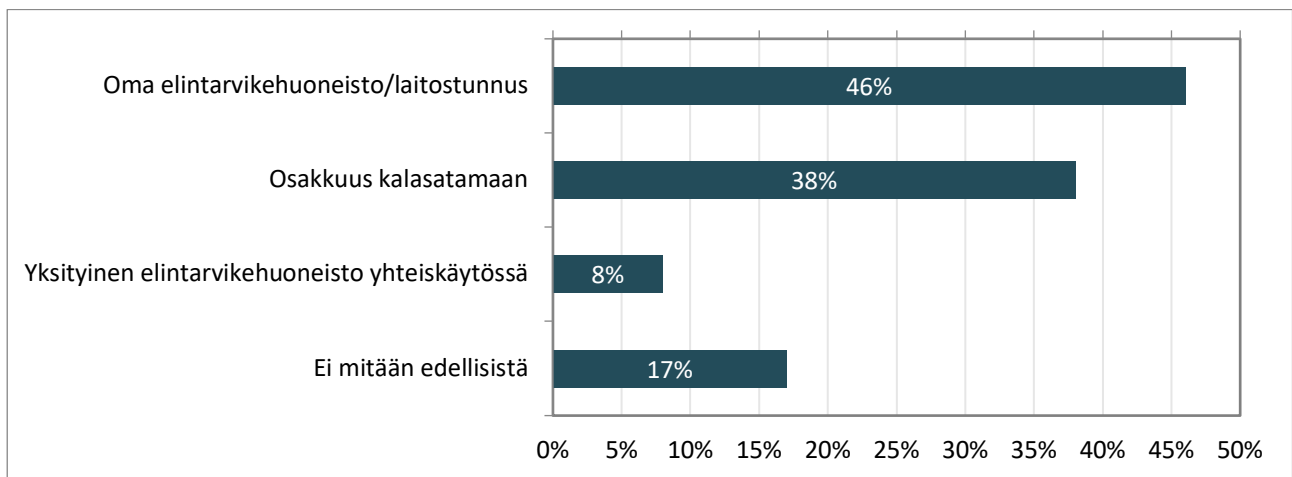

Kuvio 2. Ammattikalastajien logistiikan järjestäminen kaloille

Kaikki kalastajat toimittavat itse ostajalle kalaa ja se on paitsi yleisin tapa, niin myös suurimpia kalavolyymeja kuljettava tapa. Kolme neljäsosaa (74%) ilmoitti myös ostajan hakevan kalaa, mutta osalla se oli selvästi satunnaisempaa ja pienimuotoisempaa. Neljännes (26%) on käyttänyt ulkopuolista kuljetusliikettä, lähinnä sopivilla reiteillä ja osa erittäin harvakseltaan. Vastaajista kolmannes (35%) on toimittanut kalaa kalastajien yhteiskuljetuksilla. Yhteiskuljetusten käyttö oli lopulta varsin vähäistä ja satunnaista luonteeltaan, ja pääsääntöisesti yhteiskuljetuksessa kulki samalla kertaa vain kahden kalastajan kaloja. Koordinoitua ja keskitetympää logistiikan tehostamista ei tullut ilmi.

6.4 Alkukäsittelytilat, tilojen varustelu ja konekanta

Millaiset alkukäsittelytilat ovat nykyisin käytössäsi?

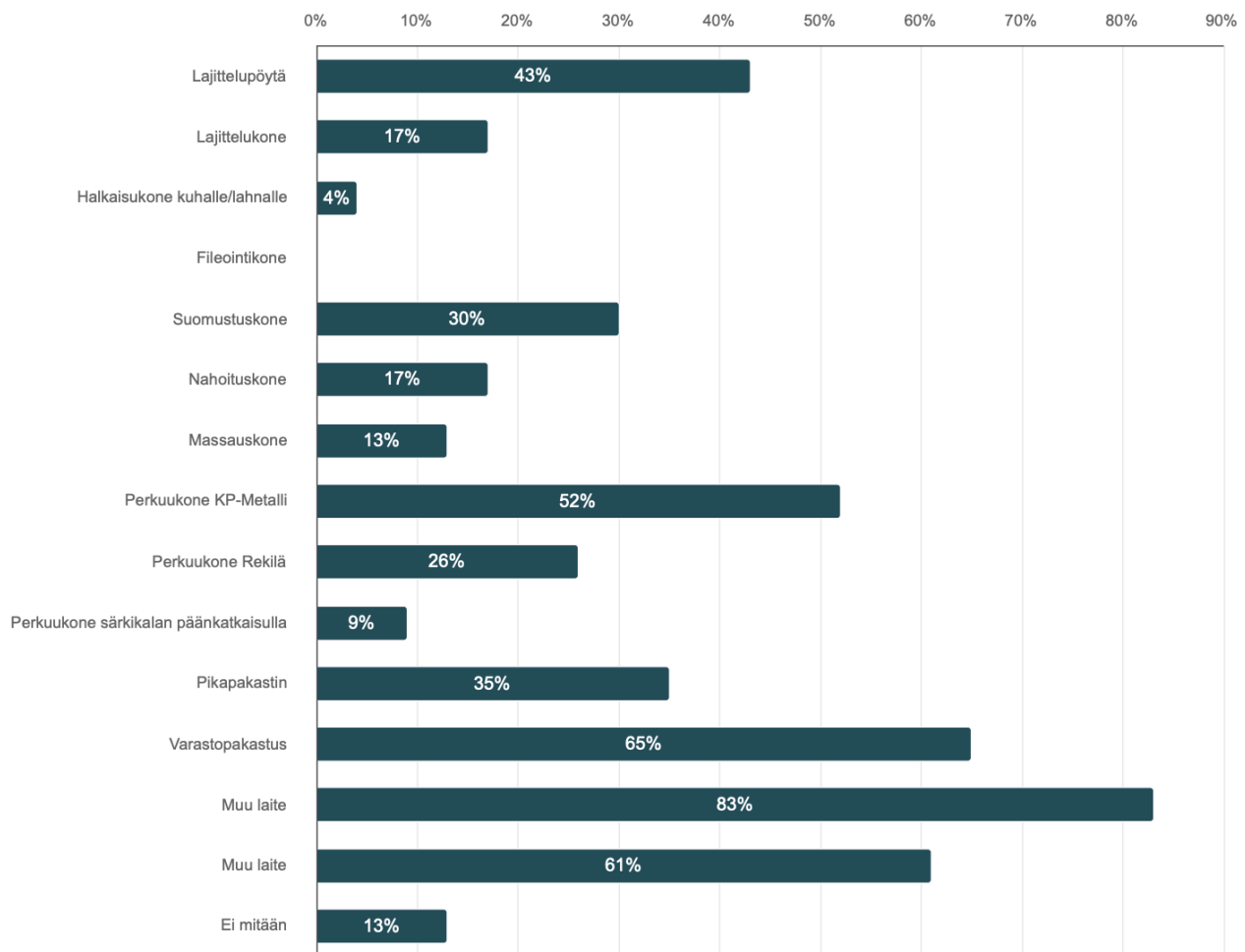

Kuvio 3. Ammattikalastajien käytössä olevat yksityiset ja julkiset alkukäsittelytilat

Vastaajien oli kysymykseen ”Millaiset alkukäsittelytilat ovat nykyisin käytössäsi?” mahdollista valita useita vaihtoehtoja, ja lähes puolet vastaajista (46%) ilmoitti, että heillä on käytössä omat elintarviketilat, useimmiten myös laitostunnus. Kalasataman osakkuus oli 38%:lla vastaajista, osalla näitä kalasataman osakkuuksia voi olla kaksikin. Kalastajista 8% ilmoitti, että heillä on käytössä yksityinen elintarviketila yhteiskäytössä. Kysymys oli hieman tulkinnanvarainen siinä, että osa kalasatamista on käytössä ainoastaan osakkuuden perusteella. Lisäksi osassa kalasatamista ei ole tällä hetkellä lainkaan erillistä niissä toimivaa yhtiötä, mutta niitä tiloja tai tilojen osia on ollut mahdollista vuokrata kunnilta joko käyttökustannuksia vastaan tai muulla maksuperusteella. Näin kalasataman käyttöön on voitu vastata yksityisen elintarviketilan yhteiskäytön kohtaan. Vastaajista 17% ilmoitti, että heillä ei ole käytössä mitään edellisistä, eli neljällä vastaajalla ei ole minkäänlaisia alkukäsittelyn tiloja tällä hetkellä saatavilla.

Alueen alkukäsittelyn kalustoa on käytössä sekä yksityisissä elintarviketiloissa, kalasatamissa ja kalankäsittelyhalleissa sekä kalastajien hallinnassa muissa tiloissa, joita ei käytetä alkukäsittelyyn. Kalankäsittelykalustoa ei voi yksilöidä tarkemmin kalastajakohtaisesti, ja osalla perkuukoneita on esimerkiksi käytössään useampia. Kalastajat vastasivat käytössä olevan kaluston mukaan siltä pohjalta, ovatko laitteet heidän hallittavissa ja kalastajan näkökulmasta vapaasti käytettävissä, eli osakkuus johonkin kalasatamaan ei välttämättä johtanut vastaukseen, jossa laitteet olisi mainittu olevan saatavilla.

Käytössä oleva nykyinen alkukäsittelyn kalusto? Yksi tai useampi laite.

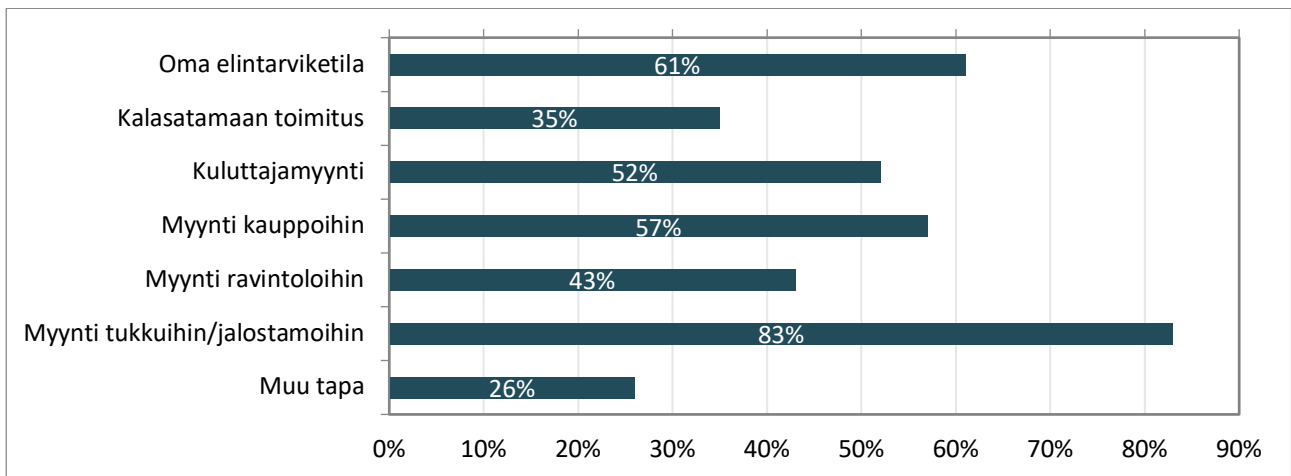

Kuvio 4. Ammattikalastajien käytettävissä oleva alkukäsittelyn laitteisto

Kymmenellä kalastajalla on käytössä lajittelupöytä. Perkuukoneita oli vähintään 12 kalastajalla yksi tai useampia, ja kaikkiaan koneita alueella on vähintäänkin kaksikymmentä, kun taas halkaisukoneita on vain yhdellä vastaajien joukosta. Pakastustilaa on alueella varsin hyvin ja 15 kalastajaa pystyi pakastettua kalaa varastoimaan. Alkukäsittelyn muissa laitteissa vastauksia olivat kylmiöt 17 vastauksella sekä vakuumikone 11 vastauksella ja jäähilekone 4 vastauksella, näille peruslaitteille ei omaa valintaa ollut valmiina.

6.5 Kalan myynnin järjestäminen

Millä tavalla näet kalanmyynnin toimivan kannaltasi tulevaisuudessa optimaalisesti? Vaihtoehtoja on useita.

Kuvio 5. Kalastajien näkemys tulevaisuuden optimaalisista myyntikanavista

Kalan myynnistä kysyttiin tulevaisuuden suunnitelmiin liittyvistä myyntikanavista, painottamatta niiden keskinäistä merkitystä tai järjestystä. Myynti tukkuihin/jalostamoihin oli yleisin myyntikanava, jonka näki kuuluvan toimintaansa 19 vastaajaa ja 83% osuus vastaajista. Jalostamot ja tukut mielletään suuremman volyymin ostajiksi, jolloin se on ammattimaisesti kalastavalle useimmiten selkeä vaihtoehto myydä käsittelemätön kala eteenpäin. Kalasatamaan toimituksen hahmotti kuuluvan optimaalisiin tulevaisuudensuunnitelmiinsa vain 8 kalastajaa, eli 35% vastaajista ja se oli kaikista vähiten kiinnostava nimetty vaihtoehto. Kalasatamaa ei keskimäärin nähdä selvästikään vastaavanlaisena ostajana kuin tukku tai jalostamo, tai muutenkaan konseptina, jonka kautta kalaa kannattaisi yrittää myydä.

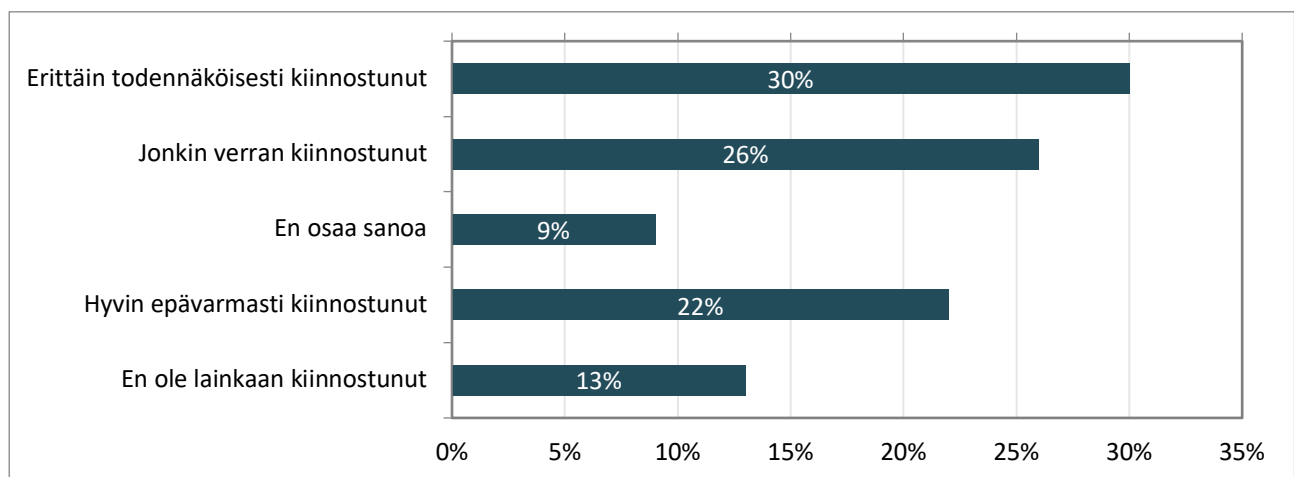
Myynti kauppoihin oli tavoitteena 13 vastaajalla, joka edusti 57% osuutta, ja kaupat ostavat sekä käsittelemätöntä että perattua tai fileoitua kalaa, mutta suuntaus kuitenkin on käsitellyn kalan osuuden kasvu. Kauppa on myös keskittynyt S-ryhmälle ja Keskolle, jolloin se vaatii toimittajasopimuksia ja kolmas merkittävä kauppaketju Lidl ei tällä hetkellä paikallisia toimittajia käytä lainkaan. Myynti ravintoloihin oli suunnitelmissa 10 vastaajalla, joka edusti 44% osuutta ja useimmat ravintolat ostavat myös kalan käsiteltynä, eli perattuna tai fileoituna.

Oma elintarviketila oli suunnitelmassa osana kalan myyntiä 14 vastaajalla, joka on 61% vastaajista. Nykyisiä oman elintarviketilan käyttäjiä on 46% vastaajista, joten merkittävästi suurempi joukko siis näkee sen olevan tulevaisuuden toimintatapa. Kuluttajamyynni suoramyynninä kuului suunnitelmiin peräti 12 kalastajalla, joka oli 52% vastanneista, vaikka toimitaan suurehkon kalastajatiheyden ja keskimäärin harvaan asutulla alueella. Oma elintarviketila ja kuluttajamyynni ovat toisiaan tukevia toimintoja, jossa omaan työhön perustuvan arvonlisäyksen saa kuluttajamyynnistä.

Muun tavan nimesi 26% vastaajista, ja näihin vastauksiin kuului yksittäisinä asioina torimyyntiä, tapahtumamyyntiä, vientiä, hoitokalastuskalan toimitus biokaasulaitokselle sekä ajatus siitä, että jokin erillinen yrittäjä käsittelee, myisi ja jakelee kalat kalastajan puolesta.

6.6 Yhteisen alkukäsittelytilan tarve, palvelut ja osakkuus

Oletko kiinnostunut uudesta osakkuudesta kalasatamaa operoivaan yhtiöön tai osuuskuntaan?

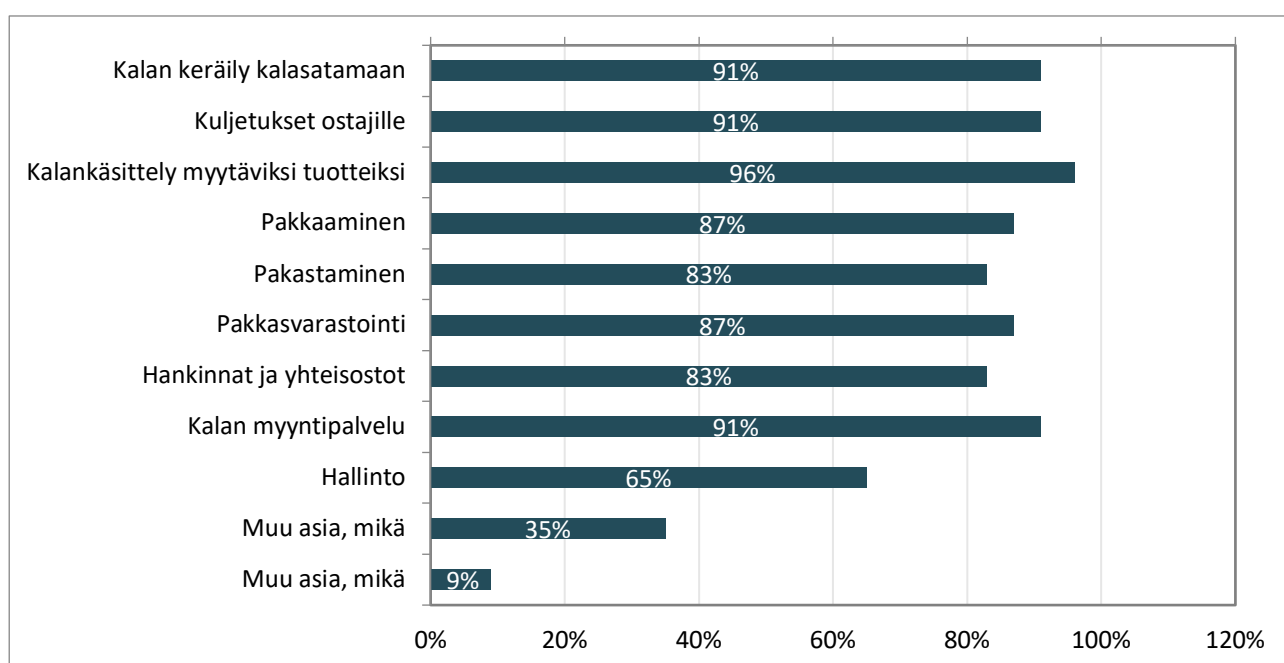

Kuvio 6. Kalastajan arvioima kiinnostus uuteen kalasataman toimintaa operoivaan yhtiöön

Kysymyksellä haettiin alustavaa valmiutta ratkaista ammattikalastuksen haasteita yhteistyöllä. Kalasataman osakkuuteen kysyttiin kiinnostusta viisiportaisella asteikolla. Vastaajista koko alueella 13 ja 57% oli jonkin verran kiinnostunut osakkuudesta (6 vastaajaa) tai erittäin todennäköisesti kiinnostunut osakkuudesta (7 vastaajaa). Kaksi ei osannut sanoa kantaa, ja kolme vastaajaa ei ollut lainkaan kiinnostunut ja viisi vastaajaa ja 22% oli hyvin epävarmasti kiinnostunut.

Kysymyksellä ”Mihin asioihin kalasataman alkukäsittelytilasta toivoisit parempia ratkaisuja, jos olet kiinnostunut osakkuudesta tai mihin näet ratkaisuja tarvittavan, vaikka et olisi kiinnostunut osakkuudesta?” haettiin näkemystä keskeisistä ratkaistavista ongelmista ja palvelutarpeista. Tähän kalasataman alkukäsittelytilan kysymykseen vastasivat oman kokemuksensa ja ammatillisen näkemyksensä pohjalta nekin kalastajat, joilla ei sen hyödyntämiseen ollut lainkaan kiinnostusta.

Mihin asioihin kalasataman alkukäsittelytilasta toivoisit parempia ratkaisuja?

Kuvio 7. Ammattikalastajien toiveet kalasataman tarjoamista palveluista

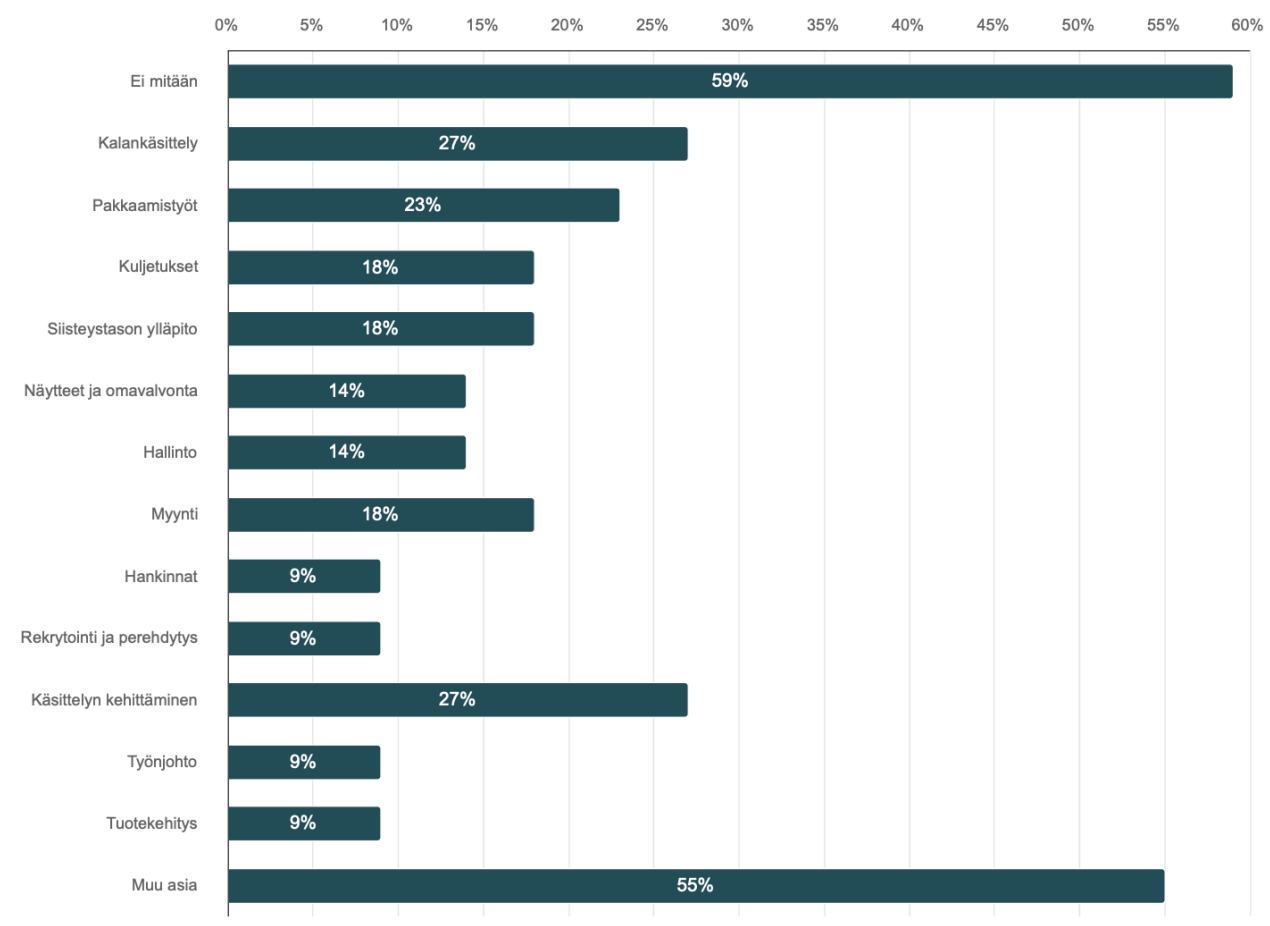
Käytännössä vastauksista tulee ilmi se, että noin 90% vastaajista näkee tarvetta kalasatamalle, joka tarjoaa laajan palvelun kalastajalle. Kalan keräily kalasatamaan, kalankäsittely myytäviksi tuotteiksi, kalan myyntipalvelu ja kuljetukset ostajille olivat tärkeimpiä palveluita, joita yli 90%:n osuus kalastajista näki kalasataman kautta toivottaviksi hoitaa. Silloin kalastajalle jäisi keskittymisen kalastukseen ja kaikki muut työt kalan euroiksi muuttamisessa hoituisivat erillisenä toimintana.

Muissa asioissa kalasataman toivottiin hoitavan jatkojalostusta, kalan yhteismarkkinointia, paperitöistä laskutuksen, saalisilmoituksen ja muut asiat sekä byrokratian hoitamista, joka vie paljon

työaika. Lisäksi mainittiin 5 tonnin vuorokausikapasiteetin jäähilekone, kalastajien lomittaminen yhteistyöllä ja se, että tulisi olla ulkopuolinen toimija, joka ottaa kalat ja tekee niillä mitä haluaa.

Jatkokysymys seuraavalle oli ”Millaisia asioita yritykselläsi olisi valmiutta tehdä kalasatamassa osakkuuden myötä?” Tällä haettiin sitä, miten kalastajat näkevät käytännön toiminnan ja oman osuuden sen pyörittämisessä, koska toimivissa kalasatamissa on käytännön eroja siinä, miten kalastajat niihin osallistuvat. Kevyimmillään kalasatama tarjoaa vain työtilat kalastajille, jotka tekevät saaliinsa kanssa itse kaiken käsittelyn, myynnin ja toimitukset ostajille. Pidemmälle viedyissä palveluissa kalasatama hoitaa kaikki edelliset asiat täysin kalastajan puolesta.

Millaisia asioita yritykselläsi olisi valmiutta tehdä kalasatamassa osakkuuden myötä?

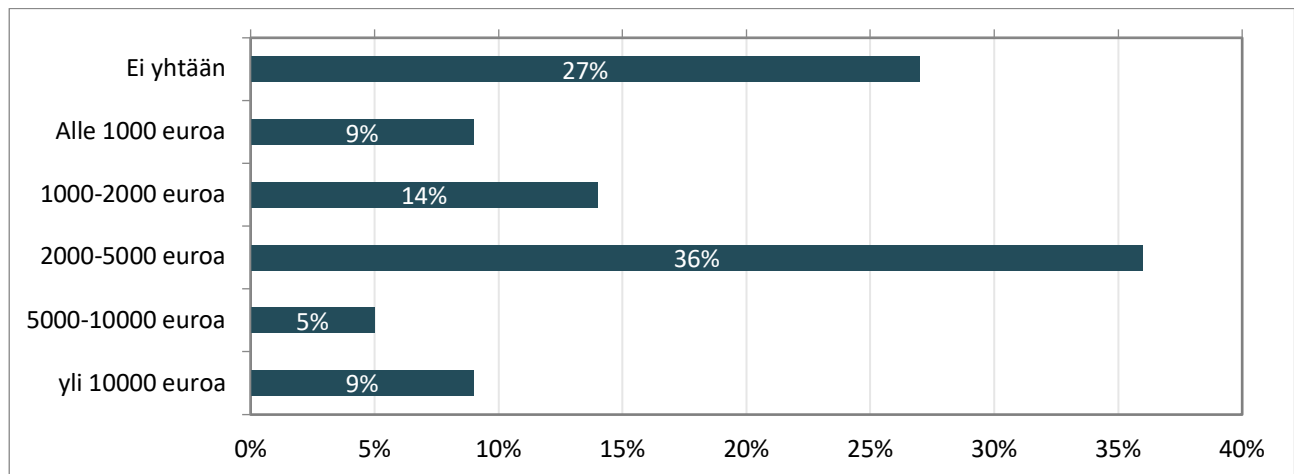
Kuvio 8. Kalastajan oma valmius osallistua kalasataman osakkaana yhtiön toimintaan

Yleisin omaa osallistumisvalmiutta koskeva vastaus oli, ettei ole valmis tekemään mitään. Näin vastasi 13 vastaajaa (59%). Toiseksi yleisin asia oli muut asiat, joihin vastasi 12 kalastajaa. Muissa asioissa mainittiin kuitenkin pääosin lisätietoa aiempiin kohtiin, ja vain muutama sisälsi erillisen tehtävän. Kolmessa vastauksessa mainittiin oman osaamisen ja tietotaidon jakaminen eri asioista. Yhdessä mainittiin markkinointi, logistiikan suunnittelu ja kunnossapito.

Yleisesti kalankäsittely, mukaan lukien pakkaamistyöt sekä käsittelyn kehittäminen olivat tyypillisiä vastauksia, mitä kalastajat näkivät voivansa yhteisessä kalasatamassa tehdä. Toisaalta varsinaisesti ulkoistetun kalasataman ehdottomasti vaatimia toimintoja ja keskeisiä töitä kuten työnjohto, rekrytointi ja perehdytys, hallinto, hankinnat ja omavalvonta ei ollut merkittävää halua tehdä.

Viimeinen kysymys oli, suora kysymys sijoittamisesta euromääräisesti kalasatamassa toimivaan yhtiöön, jolla ei tarkoiteta varsinaisen infrastruktuurin rakentamista tai rahoittamista, vaan toimintaa hoitavaa yhtiötä.

Kuinka suurella summalla olisit valmis osallistumaan sijoituksena kalasataman operointia toteuttavaan yhtiöön tai osuuskuntaan?

Kuvio 9. Kalastajan arvio omasta euromääräisestä sijoituksesta kalasatamayhtiöön

Jonkinlaisen rahallisen arvion antoi 16 kalastajaa. Se on kohtalaisen korkea luku, kun erittäin todennäköisesti yhtiön perustamisesta kiinnostuneita oli 7 ja jonkin verran kiinnostuneita oli 6 kalastajaa. Yleisin summa oli 2000-5000 euroa ja luonnollisesti vastauksissa näkyi oman kalastuksen

laajuus ja mahdollisuus käsitellä oma saalis ylipäättään ja sen kautta tarve kalasatamaa operoivalle yhtiölle. Osa arvioi vaadittavan rahasumman merkittäväksi ja antoi realistisen arvion, millainen panostus olisi oltava. Osa arvioi summan hyvin vähäiseksi, alle 1000 euron tai 1000-2000 euron summia ei voi pitää toiminnan kehittämisinvestointiin käytettävänä alkupääomana ja rahana riittävänä, vaikka se voi silti olla merkittävä kalastajan näkökulmasta. Ammattimaisen toiminnan muutos kuitenkin vaatii keskimääräisesti merkittävämpiä sijoituksia. Yleisesti euromäärät heijastelevat tarvetta kalasatamalle tai muutokselle nykyiseen toimintaan ja sitä missä laajuudessa ajattelee voivansa sijoittaa ja olevan kannattavaa sijoittaa.

6.7 Kyselyn tulosten yhteenveto

Kalastuspotentiaalin selvityksessä nykyisellä kalustolla ja nykyisillä luvilla tai vain pieniä resursseja lisäämällä olisi pyyntiä mahdollista kasvattaa. Merkittävää saalispotentiaalia oli muikulla 381 tonnia, kuoreella 35 tonnia, lahnalla 30,5 tonnia sekä mateella 5,4 tonnia. Lisäksi ahven pyyntiä oli mahdollista lisätä jonkin verran. Muiden kalojen kohdalla ei saaliin merkittävää lisäystä tullut ilmi.

Kalastajien suurimmat rajoitteet ja ongelmat ovat erottuvia ja selkeitä. Väittämä ”Logistiikkakustannukset ovat kalliit” sai keskiarvon 2,8, jolloin se vaikuttaa yleisesti jonkin verran kalastuksen kannattavuuteen. Väittämä ”Kalan hinta on epävakaata tai liian matala” sai keskiarvon 3,4, jolloin se rajoittaa kalastusta keskimäärin vähintään jonkin verran, merkittävästikin. Väittämä 12 ”Kalalle tai osalle saaliista ei riitä ostajia” sai keskiarvon 3,0 ja se rajoittaa kalastusta keskimäärin jonkin verran. Ongelmakohtien vastausten mediaani oli 3. Kaikilla muilla 10 kalastusta rajoittavalla väittämällä mediaani oli 1 ja vastausten keskiarvo välillä 1,0-2,0, eli niiden ei koettu rajoittavan kalastusta keskimäärin juuri lainkaan ja merkittävämmät niissä ilmenneet rajoitteet koskivat yleensä yhtä tai kahta kalastajaa yli kahdenkymmenen vastaajan joukosta.

Kalastajien näkemyksissä myynnistä huomionarvoista tuloksissa on kaikista pienin tulos kalasatamaan toimittamiselle, joka olisi yhteinen alkukäsittelyn, logistiikan ja myynnin järjestävä tila, ja joka saattaisi toiminnassa onnistuessaan tuoda vakautta, volyyymia ja hieman parempaa kannattavuutta kalan myyntiin. Tämä ei kuitenkaan näkynyt vastauksissa siten, että kalasatama olisi koettuihin ongelmiin mahdollinen vastaus, ja suoramyyntiäkin pidettiin parempana suunnitelmana myynnille tulevaisuudessa.

Mahdollisen yhteisen alkukäsittelytilan toiminnalle kuitenkin oli varsin paljon toiveita ja siltä toivottiin keskimäärin laajoja palveluita. Kalan keräily kalasatamaan, kalankäsittely myytäviksi tuotteiksi, kalan myyntipalvelu ja kuljetukset ostajille olivat palveluita, joita yli 90%:n osuus kalastajista näki kalasataman kautta tarpeellisiksi hoitaa. Huomattavaa on myös se, että nykyisin logistiikan järjestämisessä omalla kuljetuksella toimitetaan suurimmat volyymit, yhteiskuljetusten käyttö ja ulkopuolisen kuljetuksen käyttö vähäisempää ja satunnaisempaa. Koordinoitua logistiikan järjestämistä tai tehostamista ei tullut ilmi, mikä olisi mahdollinen helpotus nykyisiin kalliisiin logistiikkakuluihin. Kalasatamaan oli 16 kalastajalla mielenkiintoa sijoittaa rahallisesti, mutta keskimäärin summat olivat pieniä, 50% kalastajista määritteli sijoitettavan summan 1000-5000 euron väliin ja osa sen alle tai merkittävästi ylikin.

7 Suositukset mahdollisista ja vaikuttavista toimenpiteistä

Nykytilaa ja tulevaisuutta kehittymismahdollisuuksineen lähestyttiin kolmesta näkökulmasta, jotka ovat ensimmäisenä kirjallisuuskatsaus ja toisena luettelo ja kuvaus alkukäsittelyn toimipaikoista Sisä-Suomen alueella, joka kuvaa nykytilannetta ja lähtökohtia alkukäsittelyssä. Kolmas aineisto oli kalastajien haastattelut, joista saatiin alkutuottajien näkemät pyynnin lisäämisen mahdollisuudet, rajoittavat ongelmat ja tarpeet sekä ajatukset elinkeinon kehittämiseen tilastoina esitettynä ja täydentävinä vapaamuotoisina kuvailuina. Näiden kolmen aineiston yhdistelmä on muodostanut tämänhetkisen kokonaiskuvan alan tilanteesta ja Sisä-Suomen alueen erityispiirteistä, joihin päätelmät ja alkukäsittelyn infrastruktuurin toimenpidesuositukset pohjautuvat.

Tavoite oli saada vastaus kahteen pääkysymykseen. Ensinnäkin, miten ammattikalastuksen kalansaaliin alkukäsittely Sisä-Suomen kalatalousalueella tällä hetkellä on järjestetty ja millaisia haasteita ja mahdollisuuksia siinä on? Toisena, millaisia kehittämistoimenpiteitä Sisä-Suomen Kalatalousalueella on tarpeen tehdä alkukäsittelyn infrastruktuurin parantamiseksi, jotta sisävesikalastuksen arvoketjun elinvoimaisuus kehittyisi?

Alkukäsittelyn kehittämisen osana selvitettiin ammattikalastajien nykyisiä saalismääriä ja kalastuspotentiaalia eri kalalajien määristä ja järvien sijainneista. Tutkimuksessa kysyttiin elinkeinon rajoitteita ja kartoitettiin kalastuksen edellytyksiä parantavia toimenpiteitä esimerkiksi logistiikkaan ja

kalan myyntikanaviin liittyen. Erikseen kartoitettiin kalastajien tarvetta, kiinnostusta, edellytyksiä ja valmiutta sitoutua yhteiseen alkukäsittelytilaan ja kalojen toimittamiseen.

7.1 Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen ja tulosten luotettavuus

Tavoitteena oli koota tutkimuksellisella otteella tietoa. Yksi osio on kattava kuvaus nykyisistä ja mahdollisista kalansaaliista, logistiikan kalavirroista ja alkukäsittelyn käytettävissä olevista tiloista ja laitteista, jonka yhtenä osana on kartoittava kuvaus Sisä-Suomen alueen alkukäsittelytiloista. Alkukäsittelytilojen kartoituksesta selviää alkukäsittelyverkon kattavuus ja julkisten toimipaikkojen nykyinen toiminta. Lopputuloksena saatiin kalastajien näkemys tarpeellisista kehittämisen kohteista ja painopistealueista, joita elinkeinon ja alkutuotannon infrastruktuurin kehittäminen vaatii. Otannasta haastatteluihin voinee arvioida, että se saattaa olla yli 80% alueen kalastajamäärästä 1-luokan kalastajia koskien ja troolikalastuksen sekä hoitokalastuksen kattavan otannan vuoksi se lienee noin 90% kalastusvolyyymista, ja siten tulosten pohjalta voi kokonaiskuva hahmottaa varsin uskottavasti.

Tutkimuksessa saatiin pääpiirteissään kattava vastaus kysymykseen, miten alkukäsittely on nykyisin järjestetty, ja se painottuu vahvasti yksityisiin elintarviketiloihin, haastatelluista 24 kalastajasta käytännössä 6-7 hyödynsi julkista tilaa edes jollain tavalla, eli vain joka neljäs kalastaja. Koska kunkin kalastajan kalastusmäärät, omistetut laitteet, tuotteiden jatkojalostusaste ja asiakkaat ovat yksityisiä liikeasioita, tuloksia on käsitelty pääosin kokonaisuutena. Kalavirtoja on vastaajien yksityisyyden vuoksi käsitelty ilman karttakuviin tehtyä havainnollistamista, jolloin raaka-aineen sijainnin yhteys käsittelypisteisiin ei tule näkyväksi, eikä sitä tietoa ole esitetty, millaisen käsittelyn jälkeen tuotteet kalastajalta lähtevät eteenpäin. Jatkotoimenpiteiden kannalta niin infrastruktuurin kehittämisen kuin logistiikan kehittämisen pohjana kalastajakohtainen yksilöity tieto on kuitenkin tärkeää suunnittelun perustietoa, jota ilman kehittämisen tarpeet ja valmiudet ovat epätarkkoja.

Julkisten tilojen kartoituksessa esitetty alkukäsittely jakautuu yhden muikkuun keskittyneen kalastajan käyttämään Padasjoen kalasatamaan ja muutaman kalastajan käyttämään Kannonkosken fileointihalliin. Alueen viidestä julkisesta tilasta Padasjoen ja Kannonkosken tilat ovat säännöllisellä käytöllä, kun Viitasaaren ja Pihtiputaan tilat ovat vähällä käytöllä ja Lahden lajittelukontti ei ole vielä käytössä. Hileasemien käyttöön ei otettu kantaa. Julkiset tilat ovat vajaakäytöllä ja niissä voisi

käsitellä enemmän kalaa, vaikka kalusto ja tilojen toimivuus ja kunto osittain voivatkin rajoitteita asettaa. Yksityisten alkukäsittelytilojen kohdalla voi arvioida useimpien tilojen olevan vajaakäytöllä tai palvelevan pienimuotoista käyttöä. Kalaa lähtee pyöreänä alueen ulkopuolelle käsiteltäväksi myös merkittävästi, jolloin käsittely rajoittuu lähinnä pakkaamiseen.

Toinen kysymys oli, millaisia kehittämistoimenpiteitä alkukäsittelyn infrastruktuurin parantamiseksi kannattaisi tehdä arvoketjun elinvoimaisuuden kehittymisen kannalta. Sisä-Suomen Kalatalousalueen mahdollisia kehittämistoimenpiteitä on jaettu kahteen maantieteelliseen keskittymään erillisinä seuraavissa luvuissa. Toimenpiteitä on tarkasteltu kehitysmahdollisuuksina, joita voi arvioida tulevaisuuden näkymiä vasten. Tulevaisuuden ennustaminen on mahdotonta, mutta ennakointi on mahdollista tulevaisuuden perusolettamuksien pohjalta. Aineistokatsaus, alkukäsittelytilojen kartoitus sekä kalastajille tehty kysely luovat aineiston, jota vasten toimenpiteitä on tarkasteltu. Suomen sisävesikalastuksen infrastruktuuriin liittyvää tutkittua tietoa ja dokumentoitua, varsinkin korkeatasoista kehittämistä on hyvin vähän. Kun kotimaisen kalan kulutus on viime vuosikymmenten aikana vähentynyt, se ei ole toki yllättävää. Erilaiset skenaariot tulisi huomioida, toiminta esimerkiksi edelleen laskevan kysynnän, samanlaisena pysyvän kysynnän ja kasvavan kysynnän tapauksissa.

Alkukäsittelyn infrastruktuurin kehittyminen ei ole itsessään välttämättä riittävää, ja lisäksi on mietittävä, millaisilla syy-seuraussuhteilla, resursseilla ja osaamisella alkukäsittelyn liiketoiminta voi edetä kohti yleistavoitetta laajemmin elinvoimaisesta arvoketjusta. Näihin vastauksia muodostui sekä haastatteluista, että muusta aineistosta. Kalastuspotentiaalista sekä kalastuksen maantieteellisestä sijainnista ja saatiin hyvä kuvaus, samoin logistiikan järjestämisestä yleisellä tasolla, liikesalaisuudet huomioiden. Viimeisenä teemana kartoitettu tarve, kiinnostus, edellytykset ja valmiudet lähteä yhteiseen alkukäsittelytilaan selvitettiin, ja se tuotti strukturoituihin kysymyksiin selkeitä konkreettisia vastauksia. Kokonaistavoitteena ollut kuvauksen luominen nykyisistä kalavirroista ja alkukäsittelystä sekä näkemys kehittämisen kohteista alkukäsittelyn infrastruktuuriin saavutettiin.

Kaupallisten kalastajien joukko on hyvin heterogeeninen, jolloin yleistäviä päätelmiä on vaikea tehdä, vaikka vastaukset voivat olla samansuuntaisiakin. Osalle kalastus on pääelinkeino, johon on investoitu paljon, osalle sivuelinkeino ja jollekin se voi olla enemmänkin harrastus. Kalastajien oman työuran elinkaaren vaihe, toimialue ja pyydystyypit vaihtelevat. Omat tilat ja oma kalan

jatkokäsittelyn halukkuus ja liiketoimintaan liittyvä osaaminen myös vaihtelevat. Tutkimuksen haastatteluissa oli havaittavissa selviä eroja siinä, millaisen laajamittaisemman vaivan jokin kalastaja oli nähnyt kaupallisen menestyksen vuoksi, kun toinen kalastaja taas on toimittanut kalat parille ostajalle heidän ilmoittamalla hinnalla, mutta vastaukset ovat silti samanarvoisia.

Mahdollisesti kysymyksistä joidenkin vastaukset sisältävät muutosvaraa tai virhemarginaalia. Näin voi olla, jos esimerkiksi vastaaja ei ole aiemmin tiettyä asiaa lainkaan pohtinut tai konsepti esimerkiksi on uusi. Näin voi olla esimerkiksi kalasatamiin kalan toimittamisen kohdalla sekä siinä asiassa, millaista roolia kalastaja voisi ottaa kalasatamassa toimimisessa tai kuinka suuri sijoitus voisi tulla kysymykseen. Kylmiltään kysymykseen vastatessa vastaus voi olla erilainen, kuin se olisi myöhemmin pohtimisen jälkeen. Arviot nykyisestä pyynnistä ja varsinkin pyyntipotentiaalista voivat olla karkeitakin arvioita ja niihin tulee suhtautua tarkalla harkinnalla. Yhteismäärältään lisäpyynnin mahdollisuus arvioitiin olevan 458,4 tonnia kuitenkin hieman vajaalla otannalla kalastajista. Lukua voi suhteuttaa maakuntien tilastoituun 2023 yhteensä vajaan 500 tonnin vuotuisen kalansaaliiseen ja todeta arvioidun potentiaalin olevan kaksinkertainen tämän aineiston laatimisen aikaan. Toiminnan muuttamisen valmius ja esimerkiksi oman pyynnin kalavirtojen ohjaaminen julkiseen kalasatamaan ei ole tutkimuksen vastauksista suoraan pääteltävissä.

Tutkimuksen eettisyyden kannalta tietojen esittämistavassa on jouduttu tekemään rajaavia valintoja, koska ammattikalastajien joukko on kaikkiaan varsin pieni. Tunnistamisen mahdollisuus voisi olla muuten osuvissakin suorissa lainauksissa tai vapaamuotoisissa vastauksissa, mikäli ne olisi jaettu ja esitetty alueittain. Näin on päädytty kaksi selvästi erilaista aluetta esittämään yhtenäisenä, joista tunnistamisen mahdollisuuksia ei ole. Lisäksi kalastajien myyntikanavien tai kalavirtojen määrän sekä hallussa olevan käsittelylaitteiston kohdalla on olemassa vain yleisluontoinen katso, josta ei voi tunnistaa mitään liikesalaisuuksia tai merkittävää tietoa yksilöidysti.

7.2 Sisä-Suomen alueen yhteiset kehittämiskohteet

Kalasatamiin on investoitu merkittävästi Euroopan Meri- ja Kalatalousrahaston tukirahaa ja kuntien rahaa, ja niiden investointien vaikuttavuus on näyttää heikolta, koska useimpia kalasatamia ei aktiivisesti käytetä. Tulisi saada parempi ymmärrys siitä, miksi epäonnistuneita investointeja on

tehty ja miten voisi tehdä elinkelpoisia investointeja. Kalasatamia kuitenkin kehitetään, ja silti edelleenkin on mahdollista, etteivät niiden käyttöasteet tule merkittävästi nousemaan.

Sisä-Suomen Kalaleaderin alueella ei ole toteutunut edellisen ohjelmakauden aikana kalasatamien kehityshankkeita ja käynnistämishankkeita alueellisen kehittämisen rahoista. Kalasatamien käynnistyvä toiminta tarvitsee lähtötilanteen, jossa yritykset ovat hankekehittämisen vetureina ja kuntasektori ja Kalaleader on kehittämistä tukemassa. Se on yksi tunnistettava toimintamalli, miten kalasatamien toiminta on käynnistynyt ja alkukäsittelylaitos on pysynyt toiminnassa. Kehittämishankkeita on suunnittelutasolla kuluvalle kaudella alkanut, Asikkalan logistiikkakeskuksen alkutuotantotilan suunnitteluun on menossa jo toinen hanke. Lisäksi Pihtiputaan kunnan kanssa on keskusteltu Ukonniemen kalastaman toiminnan kehittämisestä hankkeen avulla. Infrastruktuurin peruskysymyksiä ovat, minkälainen hanke vastaa tulevaisuuden muutoksiin ennakoivasti mahdollisimman monesta eri näkökulmasta, missä se tulisi toteuttaa ja kenen se tulisi toteuttaa ja mitä osapuolia tulisi yhteisiin tavoitteisiin ja kutakin osapuolta koskeviin osatavoitteisiin saada sitoutumaan. Vastaukset näihin kysymyksiin ovat aina tapauskohtaisia ja onnistumisia voinee saavuttaa erilaisin tavoin.

Yhteisen tehokkaan ja volyymia aikaansaavan yksikön sijaan moni ammattitaitoinen kalastaja näyttää valinneen yhteisen toimipaikan sijaan oman elintarviketilan, jonka mahdollisuudet ja rajoitteet he tarkasti tietävät. Yhteisissä tiloissa ei ole isäntää ja operaattoria, joka niissä tulisi olla. Jonkun on tiedettävä, mitä pitää olla tekemässä ja mitä ei pidä tehdä, ja mitä tulisi kehittää, jotta kala käy kaupaksi. Kaupallisuuden haaste on sekä toimitusvarmuus ja riittävä kalamäärä, että toisaalta kalan saaminen kaupaksi eteenpäin ja mahdollisen pakkasvarastoinnin pääoman ja riskien rahoittaminen. Toimitusvarmuus on osoittautunut yksittäisille kalastajille haastavaksi asiaksi, ja kalastajien yhteenliittymä lisäisi hyvin toimiessaan toimitusvarmuutta.

Kalasatamat Suomessa ovat pääosin julkisia kalasatamia, mutta myös yksityisiä kalasatamia löytyy ja niitä on toiminnassa. Yksityisiä elintarviketiloja Sisä-Suomen alueella on paljon, ja ne voisivat olla eri tavoin käytettynä myöskin resurssi laajemmassa kalankäsittelyssä. Varsinaisen toiminnallisuuden ja operoinnin kohdalla ei ole ratkaisevaa merkitystä sillä, kuka tilan omistaa. Julkista kalasatamatoimintaa ja yksityistä alkukäsittelytilaa yhdistämällä voisi mahdollisesti kustannustehokkaimmin saada aikaan monipuolista toiminnallisuutta ja suorituskykyä. Konkreettisesti ajatellen se

voisi tarkoittaa kalalajeittain tai työvaiheittain tehtäviä mahdollisia työnjakoja yksityisiin ja julkisiin tiloihin. Joka tapauksessa lienee perusteltua tarkastella olemassa olevan vajaalla käytöllä olevan tilakapasiteetin hyödyntäminen ennen uusien rakentamista, jos toimiva alkukäsittely voi osittain olla vain järjestelykysymys. Mikäli julkisia kalasatamia voimakkaasti kehitetään tai jos rakennetaan uusia, on hankkeiden taloudellinen järkevyys varmistettava, eli onko investointi kannattava ja toteuttamisen arvoinen. Käytännössä myös sitoumusten tulisi olla riittävän painavia, jotta investointeja kannattaa tehdä, koska kalasataman on saatava riittävän suuri osuus alueen kalavirroista. Voiko yksittäiseltä kalastajalta esimerkiksi edellyttää, että oman tilan käytöstä tulisi luopua? Tai kestäkö infrastruktuurin volyymi vetäytymisiä ja eläköitymisiä tai vaikkapa alueellista sisäistä kilpailua? Alkukäsittelyn ansaintalogiikan ja osto- ja myyntiprosessin, henkilöstön saatavuuden, käytännön toimintojen ja rahoituksen tulisi olla selkeää ja realistisesti toimivaa myös muutoksien tapahtuessa.

7.3 Päijänteen alueen kehitysmahdollisuudet

Päijänteen alueella pääsaalislaji on muikku. Muikun käsittelyssä on sekä julkista että yksityistä vapaata kapasiteettia runsaasti alueella tarjolla, jolloin kalaa voitaisiin kalastaa ja perata selvästi suurempiakin määriä nykyisissä yksiköissä, joista yksi on Padasjoen kalasatama ja kolme yksityisiä kalasatamia. Ongelmista suurin vain on se, että kysyntää ei ole, jolloin markkinaehtoista vetoa investoinneille ei juuri nyt ole ja nykyiset markkinat ovat jaettu ja markkinat pikemminkin ovat edelleen supistuvat. Muikun valtakunnallinen kysyntä on ollut laskeva, ja Itä-Suomen Kalaleaderin alueen suuret yksiköt pystyvät tuottamaan kalastuksen ja kalankäsittelyn varsin tehokkaasti, jolloin erityisiä kilpailuetuja ei ole, tai niiden saaminen on äärimmäisen vaikeaa. Vaihtoehdot ovat kalastajien saama nykyistä merkittävästi matalampi kalan hinta, korkeampi ostajilta saatava kalan myyntihinta tai merkittävästi parempi käsittelyn ja ketjun tehokkuus, mukaan lukien logistiikka. Mikään näistä ei ole välttämättä realistisesti toteutettavissa. Valtakunnallisella tasolla niin alueen nykyisissä toimipaikoissa kuin myös Itä-Suomessa on mahdollista lisätä muikun kalastusta ja perkausta, jolloin sen lisätuotannon rajakustannus on hyvinkin matala.

Olemassa olevan toiminnan kehittäminen, valmiustaso suurempien kalamäärien käsittelyyn ja optimointi on silti todennäköisesti suositeltavaa. Olennaista olisi myös varmistaa yksityisten toimijoiden jatkuvuus sekä mahdollisuus yhteistyöhön logistiikassa ja kalankäsittelyssä. Yksityisistä

erillisistä yksiköistä ja itsenäisestä riskienhallinnasta ja liiketoimintakonseptista siirtyminen yhteiseen toimintaan ei todennäköisesti tapahtuisi nopeasti tai kerralla, vaan vähitellen. Päijänteen alueen valmiudet sijoittaa yksityistä rahaa yhteiseen kalankäsittelylaitokseen olivat kuitenkin hyvällä tasolla, joten eräänlaista valmiutta konseptia kohtaan on olemassa. Hajautuneen toiminnan ja erilaisten hybridimallien olemassaolo on eräällä tavalla todennäköinen perusta uudellekin toiminnalle, mitä esimerkiksi viiden vuoden kuluttua vuonna 2030 järvikalan käsittely on.

7.4 Pohjoisen Keski-Suomen alueen kehittymismahdollisuudet

Alueen kalastus painottuu vahvasti suomukaloihin, joista tärkein on kuha. Hauen, siian ja ahvenen osuus on vakaa ja niiden menekki on myös perustaltaan toimiva. Arvonlisäyksen saamisen yksi keino on koko saaliin hyödyntäminen, jolloin nykyisin hyödyntämättömäksi sivusaaliiksi päätyneen lahnan ja kysynnän laskusta kärsineen mateen hyödyntäminen olisi yksi mahdollisuus. Vakaa sivusaaliin menekki osana kokonaisuutta tekisi kalastuksesta kannattavampaa ja myös hieman vähemmän kuhavuodesta riippuvaista.

Logistiikan puolella varsin suuren osan vuodesta yhteiskuljetukset ja koottu kalojen nouto voisi tuoda etua. Yhteiskuljetuksissa tarvittava kapasiteetti vaihtelee ja eniten tarvetta on silloin, jos lahnaa pyydetään tavoitteellisesti. Kevään ja syksyn lahnasesongin aikaan kuitenkin tarvittaisiin laajempaa kapasiteettia, jolloin ratkaisuna ei voi toimia kalastajien omilla kalustoilla vuorotellen kuljettaminen. Yhteinen kalojen keräily kuitenkin hyödyttäisi eniten silloin, kun kalat pääsääntöisesti toimitettaisiin yhteen paikkaan, jolloin yhden käsittelypisteen toimitusosoite vähentäisi pudotusten tarvetta ennen käsittelyvaiheen jälkeistä jakelua. Käytännössä julkinen tai yksityinen kalasatama, terminaali, jalostaja tai tukku voisi olla tämä paikka, minne kalansaalis voitaisi tehokkaasti kuljettaa. Konkreettinen logistiikan yhteistyön selvittäminen ja käynnistäminen voisi tapahtua pilotin kautta. Logistiikan kustannusten selvittäminen erikseen on varsin merkityksellinen asia, koska se ei johda mihinkään konkreettiseen ja vastaavan kaltainen selvitys on Itä-Suomen kalatalousalueella jo tehty jo kahdesta eri näkökulmasta. Logistiikan kehittäminen kuitenkin vaatisi todennäköisesti sitä, että kaloja toimitettaisiin pääasiallisesti yhteen tai kahteen käsittelypaikkaan, jotka ovat reitin kannalta järkevissä pisteissä. Riittävän yksinkertainen mittari logistiikalle voisi olla ajokilometrien väheneminen esimerkiksi kuljetettua 1000kg kalaa kohti tai toimituskertaa kohden ja keskimääräinen ajan säästö per ajokilometri tai toimituskerta.

Kalastajien sumputus tai oma välivarastointi 1-2 päiväksi pidemmäksi ajaksi kylmätilaan mahdollistaisi kertakuljetusmäärien nostamisen, mutta kylmäsäilytyksen tapauksessa kalat tulisi säilyvyyden vuoksi perata. Sumputus ja perkaus tuovat lisätyötä, joka ei nosta saaliin arvoa, mutta ne voivat mahdollistaa järkevämmän logistiikan ja voivat olla edellytys kalan kaupaksi saamiselle. Haasteena on kuitenkin se, mistä löytyvät käytännön toimijat. Tarvitaan ostaja, joka ostaisi kalamäärät sekä organisointi toiminnalle. Tarvitaan kuljetuksen hoitava taho, joka voi olla kalastaja, ostajan edustaja tai ulkopuolinen yrittäjä.

Kalasataman tapauksessa tarvitaan myös yritystä operoiva toimija, joka käsittelystä vastaa. Kalan alkukäsittely hieman pidemmälle voisi tuoda arvonlisäystä, mutta täysin riskitöntä se ei ole. Mikäli yhteiseen alkukäsittelytilaan on kiinnostusta sijoittaa, tulisi kustannuslaskennan ja riittävän kalastajamäärän sitoutumisen olla sen pohjalla. Kalasatamatoimintaa ajatellen kalankäsittelystä saatava arvonlisäys vaihtelee sesongeittain ja lajeittain, ja logistiikan kustannukset riippuvat volyymista. Fileoidusta kalasta saa yleisesti ottaen korvausta käsittelytyölle ja osittain fileointi vähentää myös materiaalitarpeita, kuten kalalaatikoiden kulutusta. Vastaavasti tilat tuottavat kustannuksia, ja pienellä volyymilla kalankäsittelystä ei ole merkittävää lisähyötyä. Alueen kuha- hauki- ja ahvenmäärän kokonaisuudesta riittävän suuri osa olisi kuljettava kalasataman kautta, ja sivusaaliin asemassa olevan mateen ja lahnan käytön olisi toivottavaa jollain aikavälillä olla osa paremman kannattavuuden rakennetta. On huomattava myös se, että uudenlainen toimintamalli ei voi realistisesti perustua sellaiseen ajatukseen, että esimerkiksi kalastajat voisivat saada nykyisistä kaloista vakaasti tämänhetkistä paremman hinnan, saada lisäksi sivusaaliit myytyä sekä säästettyä merkittävästi omaa työaika, jos kalojen keräily tapahtuu kootusti ulkopuolisen toimesta. Odotusten palveluista ja tuotoista tulee olla realistisia, jotta toimintamallissa on tilaa ulkopuolisen toimijan kuluille.

7.5 Infrastruktuuriin investoimisen riskit ja aineettomat investoinnit

Voinee todeta, että investoinnit rakennuksiin ovat varsin hyödyttömiä, ellei niiden toimintaa saada käyntiin ja pidettyä yllä. Investoinnin ohella tarvittaisiin yrittäjäriskin ottamista ja aineettoman pääoman tarjontaa ja käyttämistä sekä osapuolten toimiva yhteistyö. Koska rahoitus myönnetään konkreettisen infrastruktuurin luomiseen kunnan hakemuksen pohjalta ja se ei edellytä liiketoimintasuunnitelmaa, moni investointihanke on todellisuudessa hataran oloisella pohjalla, ja näkyy

tilojen vajaakäyttönä ja toimimattomuutena. Liiketoiminnallinen lähtökohta on myös sikäli tärkeä, että jokainen toimiva kalasatama näyttäisi toimivan jopa merkittävästi erilaisin vahvuuksin. Huomioitavaa on myös hankkeiden alueen hahmottaminen, paras hanke ei välttämättä ole maakuntarajoihin tai Leader-alueiden rajoihin luontevasti rajautuva, ja myös useamman alueen yhdistävät tekijät voisivat olla parempi pohja kestäväälle kehittämiselle.

Samanaikaisesti kun investoidaan rakennuksiin ja koneisiin ja laitteisiin, tulisi kiinnittää huomiota aineettomaan infrastruktuuriin ja investoida sen kriittisiin tunnistettuihin osatekijöihin. Avainkysymys toiminnalle on, mitkä ovat kilpailuedut ja mistä löytyy ihmiset ja tekijät sekä asiakkaat ja millaisia ovat alueelle sopivat toimintamallit ja käytännöt? Kuinka yhteistyön ja toiminnan käynnistämisen vaativakin ylösajo ja kehittäminen osataan tehdä ja ongelmineen pystytään viemään lävitse? Kuinka sitoudutaan toimintaan ja miten idea jalkautetaan ajatuksen tasolta konkreettiseksi toiminnaksi? Minkä verran aikaa eri vaiheet voivat viedä? Kun kalatalouden kehitystä ja monekinedistämistä pohditaan paikallistasolla, hankkeiden priorisoinnissa voisi olla mahdollista tarvetta käyttää oma osuus kalasatamatoiminnan kehityspolkujen rahoitukseen.

Nämä samat investoinnin hyödyntämiseen liittyvät kysymykset ovat myös yksityisen kalastajan omistaman elintarviketilan kohdalla samoja, mutta toiminta on usein yksinkertaisempaa. Kun kalasatamista ja muista alkukäsittelytiloista tehdään erilaisia selvityshankkeita, niin käynnistämishankkeet puolestaan usein puuttuvat. Uskottava taho käynnistämishankkeen toteuttamiseen on kalasatamatilassa toimiva yritys tai osuuskunta, jolloin osaaminen jää toimijalle ja jatkuvamman tulosvastuullisen toiminnan edellytykset paranevat. Kalastajien, yhteistyötahojen ja henkilöstön toimintamallien luominen, kaupallinen toimintamalli ja tilojen sekä koneiden käyttöönoton kouluttaminen on yksi kehittämisen osa-alue. Kaupallinen terve lähtökohta on kuitenkin tärkein. Mikäli rakennetaan uutta käsittelykapasiteettia ja markkina on laskeva, seurauksena on aiempaa suurempi ylitarjontatilanne ja ylikapasiteetti. Kausittainenkin ylitarjonta aiheuttaa tilanteen, jolloin kala ei käy kaikilla kaupaksi lainkaan ja sen hinta laskee. Ylikapasiteetti voi tuoda pysyvämmän ylitarjontatilanteen, jolloin on useilla kilpailevilla alueilla investoitu merkittävästi ja raskaasta kiinteiden kulojen rakenteesta johtuen ei voida hyvänä vaihtoehtona myöskään vähentää tai keskeyttää pyyntiä, ja kalaa myydään laskeneilla hinnoilla kireästä kilpailusta hyötyville ostajille. Ylitarjontaa lähtökohdaisesti on syytä välttää ja laajemmissa investoinneissa erityisesti tulisi olla näkyvissä terveet markkinat, joilla on tilaa ja keskimäärin riittävästi kysyntää kannattavalla hinnalla.

Lähteet

Asikkalan seudun kalatalouden liiketoimintaedellytykset –esiselvitys. 2024. Loppuraportin luonnos. Julkaisematon.

Deinhardt, M. 2018a. Vähempiarvoisen kalan arvoketjun kehittäminen Koillismaalla : Loppuraportti 46569. Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy. Kuusamo. Viitattu 27.1.2025. <http://www.vakavakala.fi/wp-content/uploads/2018/06/Deinhardt-Koillismaan-loppuraportti12042018.pdf>

Deinhardt, M. 2018b. Vähempiarvoisen kalan arvoketjun kehittäminen Koillismaalla - 46569 : Luonnontuotannon ja kalastuspotentiaalin arviointi. Osaraportti. Koillis-Suomen kehittämissyhtiö Naturpolis Oy. Kuusamo. Viitattu 27.1.2025. http://www.vakavakala.fi/wp-content/uploads/2018/06/Manuel-Deinhart_Liite1_Luonnontuotannon-ja-kalastuspotentiaalin-arviointi_26032018.pdf

Digiroad-aineisto. 2025 Väylävirasto. Viitattu 26.2.2025. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/digiroad>

Elinkeinokalatalous Sisä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueella. 2020. Viitattu 28.2.2025. <https://sisa-suomenkalaleader.fi/wp-content/uploads/2023/06/Liite1.-Sisa-Suomen-elinkeinokalatalouden-kuvaus.pdf>

Erkkilä-Välimäki, A. 2023. Kalasatamat ja purkupaikat elinkeinokalatalouden solmukohtina. BlueCleanDigi -hankkeen kalasatamakartoituksen tuloksia. Raportti. Turun yliopisto / Turun kaupakorkeakoulu, Porin yksikkö. Viitattu 27.1.2025. https://sites.utu.fi/bluecleandigi/wp-content/uploads/sites/1107/2023/09/BlueCleanDigi_Kalasatamakartoitus_31.8.2023.pdf

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto. N.d. Viitattu 27.1.2025. <https://merijakalatalous.fi>

Hallinnolliset aluejaot -aineisto. 2025. Maanmittauslaitos. Viitattu 26.2.2025. <https://www.maanmittauslaitos.fi/kartat-ja-paikkatieto/aineistot-ja-rajapinnat/tuotekuvaukset/hallinnolliset-aluejaot-vektori>

Kalasatamat Kartalla -karttapalvelu. 2017. Maa- ja metsätalousministeriö. Viitattu 25.2.2025. <https://merijakalatalous.fi/kalatalous-suomessa/kalasatama-karttapalvelu/>

Kaupallisen kalastuksen saalis maakunnittain sisävesialueella -tilastotietokanta. 2024. Luonnonvarakeskus. Viitattu 26.2.2025. https://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__06%20Kala%20ja%20riista__02%20Rakenne%20ja%20tuotanto__04%20Kaupallinen%20kalastus%20sisavesilla/?table-list=true&rxid=dc711a9e-de6d-454b-82c2-74ff79a3a5e0

Kaupallinen kalastus sisävesillä 2023. 2024. Kaupallisen kalastuksen saalis maakunnittain sisävesialueella- tilasto. Kaupallisten kalastajien rekisterissä olevat sisävesialueen kalastajat maakunnittain -tilasto. Luonnonvarakeskus. Viitattu 9.2.2025. <https://www.luke.fi/fi/tilastot/kaupallinen-kalastus-sisavesilla/kaupallinen-kalastus-sisavesilla-2023>

Liimatainen, M. 2022. Pohjoisen Sisä-Suomen kalaraaka-aineen pakastus-, massaus- ja jalostuslaitosten selvitys. Viitattu 26.2.2025. <https://sisa-suomenkalaleader.fi/wp-content/uploads/2023/05/33.pdf>

Rannikko- ja sisävesikalastuksen hyvän käytännön ohjeet. 2012. Lähikala – laadukasta lähiruokaa -hankejulkaisu. Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL r.y. Viitattu 26.2.2025. https://sakl.fi/wp-content/uploads/2012/04/Hyvan_kaytannon_ohjeet_SAKL_22082012.pdf

Ruokolainen, J. 2025. Sisä-Suomen kalatalousaktivaattori. Henkilökohtainen tiedonanto 5.2.2025 ja 11.2.2025

Saiha, M. 2016. Suomenlahden kalasatamat – selvitys nykytilanteesta. Hankeraportti. Paapuu Oy. Viitattu 27.1.2025. https://sepra.fi/attachments/article/175/Suomenlahden%20kalasatamat_rap.pdf

Selvitys särkikalojen vastaanottoasemasta. 2023. Raportti. FCG Finnish Consulting Group Oy. Viitattu 27.1.2025. https://vesientila.fi/wp-content/uploads/Selvitys-sarkikalojen-vastaanottoasemasta_FCG.pdf

Seppä, I-M., Haikonen, J., Teivastenaho, V. & Salminen, T. 2022. Itä-Suomen kalatalouden logistiikkaselvitys. Raportti. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu/Sitowise. Viitattu 28.2.2025. https://www.xamk.fi/app/uploads/sites/2/2024/08/ita-suomen-kalatalouden-logistiikkaselvitys_raporttiluonnos220922-2.pdf

Sisä-Suomen Kalaleaderin kehittämisstrategia 2021-2027. N.d. Viitattu 27.1.2025. <https://sisa-suomenkalaleader.fi/materiaalit-ja-linkit/>

Utriainen, M. 2019. Järvikalan kuljetuslogistiikka Itä-Suomen alueella. Raportti. Ramboll & Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu. Viitattu 27.1.2025. https://koulutuskalenteri.xamk.fi/wp-content/uploads/2020/10/raportti_jarvikalalogistiikka_v2_28-10-2019.pdf

Vesistöjen perustietovaranto. 2025. Suomen Ympäristökeskus. Viitattu 26.2.2025. <https://www.syke.fi/fi/ymparistotieto/kartta-ja-tietopalvelut/vesistojen-perustietovaranto>